Juhász Ferenc

A kertekre leszállt a dér

A kertekre leszállt a dér,
kékülten pereg a levél,
rozsdásra váltak a rétek,
üres a madárfészek.

Lassú, nehéz esők jönnek,
és megcsapkodják a földet,
s ha a hűs felhők elfogynak,
a sárban barmok tocsognak.

Nézd, ez az ősz. De jön a tél.
Hulló tollától a föld fehér.
Hártyás a víz, ez már a jég.
Kék füst száll, csöndes a vidék.

„Ha Mártonkor jégen áll a lúd, karácsonykor sárba jár a rúd.”

Meteorológusok

Hogy a levelibéka sűrű megszólalása a lombok között, a muslicák örvénylő tánca a levegőben vagy a szúnyogok tolakodó viselkedése esőt jósol, sokan megfigyelték. De aki sokat jár a természetben, más jósjelenségekkel s más értesülésekkel is találkozik.

A havasi út mellett lakó Lázárral, a falu leghíresebb székely vadászával és pisztránghorgászával jártam egyszer a fenyvest. Egyszer csak megszólalt az a messzire hangzó madárrikkantás, melyet gyermekkorom óta nem hallottam.

– Fekete harkály – szólaltam meg, s képzeletemben már megjelent a piros sapkás, hatalmas csőrű, gyönyörű madár.

– Az. Fekete horokáj – ismételte a szót Lázár a maga nyelvén. Újabb rikkantás hallatszott, válasz is érkezett reá. – Mindig így nyugtalankodik – folytatta Lázár –, ha időváltozás készül. Megfigyeltem.

Ha pedig Lázár megfigyelt valamit, az úgy is volt.

Itt, a mi gyümölcsöseinkben sohasem járt fekete harkály, de annál több a rokonából, a kisebb testű zöldharkályból. Klü-klü! – hasít bele a tavaszi csendbe a hang, s már látod, hogyan száll „girlandozó” hullámos repüléssel egyik fatörzsről a másikra. Klü-klü! – válaszol a társa, s van olyan nap, hogy egész estig hallod a hangjukat. Fény van benne, tavaszi fény. Megfigyeltem, hogy a zöldharkály „nyugtalankodása” is időváltozást jelent…

Az ősz viselkedéséből találgatni szokták, milyen telünk lesz.

– Az idén korán jön a tél s szigorú lesz – mondta egy tapasztalt, öreg kisoroszi ember.

– Miből gondolja? – kérdeztem.

– Abból – felelte –, hogy a giliszta már mélyre húzódott a földbe. Tegnap ástam.

A visegrádi erdész így informált:

– Nagy telünk lesz. A napokban meglőttünk egy rókát. Olyan vastag bundája volt, amilyet soha az életben nem láttam.

Én pedig kimentem két unokámmal – november volt – a házunkkal szemben fekvő hegyoldalba. A bokrok alatt sárgán világított a száraz lomb, a bokrok fején az iszalag* vattafehér, bolyhos termése lengedezett. Hirtelen mókust pillantottunk meg a földön. Megszoktuk, hogy a fürge kis állat ilyenkor felmenekül az első fára. De ez nem így tett. Futott-futott előttünk az út menti bokrok között, s még bukdácsolt is közben. Utána szaladok, s majdnem elérem. És mit látok? Nagy iszalag „vattacsomót”, valóságos labdát tart a két „kezében”, s azzal igyekszik előre hátsó végtagjain. Ezért nem tud felszaladni a fára, s ezért halad olyan bukdácsolva. Egy kis ügyességgel talán el is foghatnók. De hagyom, hogy tovább bukdácsoljon. Hagyom, hogy vigye azt a vattacsomót az odváig, s bélelje ki vele jól. Mert az a kis bájos meteorológus valamit érez, s azt szeretné, hogy nyugodt legyen a téli álma.

– Nagy telünk lesz – mondom a két unokámnak.

S az is lett. Hetekig át lehetett járni a befagyott Duna jegén a szigetre…

Tisztelet tehát az időjós-állatoknak, akiknek nem téved a meteorológiai jelentése.

Áprily Lajos

**iszalag* – fehér virágú erdei kúszónövény

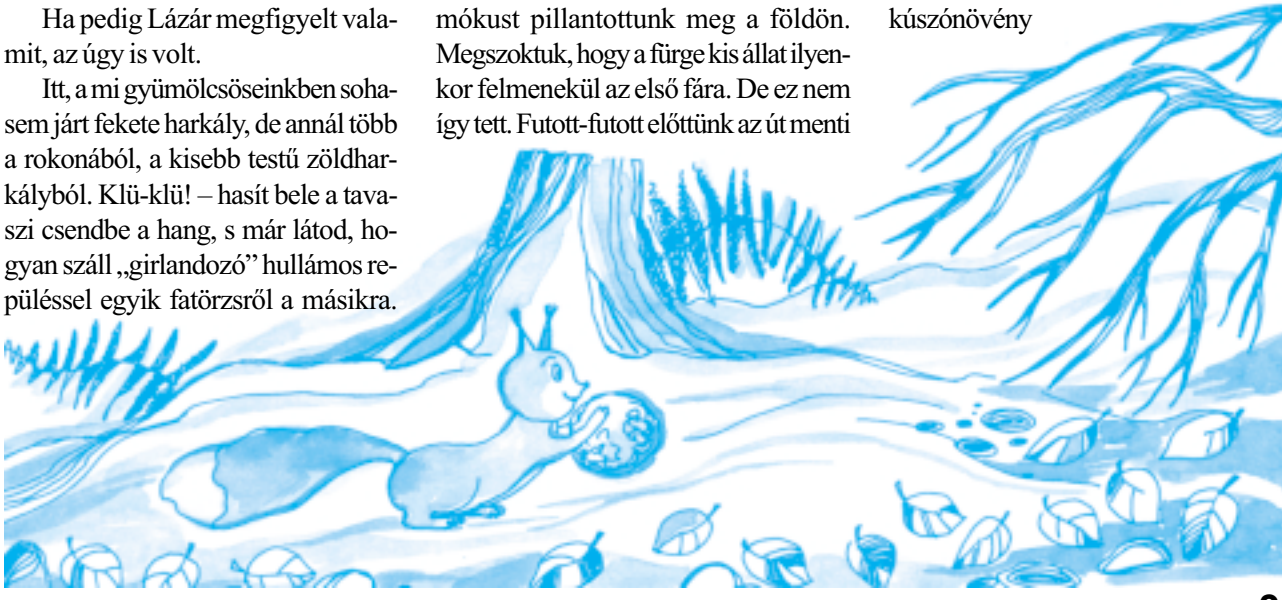

Kecskés Béla

Költöző madarak

Ők nem látnak deres telet,
havathordó fergeteget,
mégcsak a nyár hervadását,
a kék-ködös őszt se látják.

Nap süt, mikor tovaszállnak,
zöldellnek még füvek, ágak,
s szüretelő vidám sereg
lepi el a szőlőhegyet.

Fészkeikbe, házaikba
kikeletkor térnek vissza,
várja őket nyíló határ,
rügyező kert, ragyogó táj.

Napfény: mikor útrakélnek,
napfény: mikor visszatérnek,
szép az idő, derűs, kedves –
boldogságuk mégse teljes.

Fájó szívvel szállnak messze,
verőfényes dél-földekre,
folyton-folyvást visszavágyva
– erre a szép Tiszatájra…

Zelk Zoltán

Október

Kisöccsétől, Szeptembertől
búcsút vesz és útra kél,
paripája sűrű felhő,
a hintója őszi szél.

Sárga levél hull eléje,
amerre vágtatva jár,
félve nézi erdő, liget,
de ő vágtat, meg se áll.

Hová, hová oly sietve,
felhőlovas szélkerék?
Azt hiszed, tán, aki siet,
aki vágtat, messze ér?

Dehogy hiszi, dehogy hiszi,
hiszen nem megyen ő messze,
csak addig fut, míg rátalál
a bátyjára, Novemberre.

Kincses István

Bánatos ősz

Még tűz a nap: hull a tájra
gyér sugára tompa-szőkén –
reszketeg már, méla, bágyadt
a néhai dús verőfény.

Lopakodó lenge párák
lepik el a szőlődombot.
Tolvaj szellő az ágakról
elköti a sárga lombot.

A megrabolt, vén időnek
még utolszor kedve támad:
a kifosztott, puszta kertben
kinyílik az őszibánat.*

**őszibánat* – a csillagvirág (aszter) népies neve

Tasnádi Varga Éva

Köd-anyóka

Köd-anyóka
bő ruhája
száll folyóra,
téli tájra.

Jobbra billen,
balra lebben,
játszik minden
őszi kertben.

Tejfehéren
dagadozva,
mintha éppen
dunyha volna.

Végigtáncol
alvó házon,
simogatja,
hogy ne fázzon.

Hab-köpennyel
betakarja,
fehér lesz a
patak partja.

Versenyt száll a
pajkos széllel,
s átkarolja
őt az éjjel.

Szalai Borbála

Késő őszi képek

1. Letarolt mezőkön
őszi szél viháncol…
Vén madárijesztő
szél füttyére táncol.

2. Kertek alatt november jár…
Minden csupasz, minden kopár.
Pőrén áll a csipkebokor,
dermedt, mint egy gránitszobor.

3. Oda van, elveszett
erdők üde lombja,
zörög már az avar,
szél sodorja, hordja.
Honnan lesz fáinknak
télire ruhájuk?
Jön a tél, hófehér
paplant terít rájuk.

4. Vadrózsabokornak
nyűtt a rokolyája,
de tűzpiros kalárisa
ott van a nyakába…

5. Jegenyefa tetején
árva csóka károg,
csókaszemmel kémleli
az őszi világot.

Hol lelhetne valahol
friss szántást a tájon,
hogy a puha hantok közt
egy jót bogarásszon.

Weinrauch Katalin

Aranypénz

Aranypénzt számol
a Szél,
nyírfáról hull a
levél;
indigókék fenn
az ég,
nevető Nap szól:
elég,
fa pénzét mind el
ne szedd,
amit ad, elég
neked,
maradjon arany
a fán.
Mit számolsz, Szél
ezután?

Fésűs Éva

A bukfencező mókus

Zörgőlábú szél osont át az erdei tisztáson. Egy fánál megállt, fázósan köhögött, panaszkodott:

– Elvesztettem a virágillatot!

Nedves, hűvös sóhajától tétován röpködni kezdtek a piros falevelek. Az aggódó, kicsi sündisznók összenéztek, és szapora döcögéssel hordani kezdték rejtekhelyükre a derékaljnak valót.

– Ennek fele sem tréfa! – mordult fel Mackó bácsi, amikor észrevette, hogy a vadméhek bezárták orra előtt a mézecskés odút. – Itt az ideje, hogy összehívjam téli álomra készülődő népemet a nagy, őszi számadásra!

A Kerekerdőben úgy szokás, hogy ősszel mindenki beszámol az erdő urának, Mackó bácsinak arról, mennyit dolgozott és mi mindent gyűjtött a nyáron. Uhu bácsi szálkás ákombákomokkal feljegyzi ezeket az adatokat az erdő nagykönyvébe, és a legszorgalmasabbak nevét virágporból készült aranyfestékkel írja be. Ez ám a nagy kitüntetés! Elmegy a híre fától fáig!

Ezért hát Mackó bácsi mindjárt kidoboltatta a harkállyal egy bükkfa kopogós derekán, hogy mindenki sorakozzék fel a tisztáson, kezdődik a nagy számadás! A parancsnak mindenki eleget tett. Jött a hörcsög büszkén jelenteni, hogy hány pofára való gabonát gyűjtött. Borzék elmondták, hogy éjt nappallá téve hány cső kukoricát fuvaroztak haza. A méhek meg a hangyák sem szégyenkeztek, de nekik már amúgy is nagyon jó hírnevük volt.

Mackó bácsi elégedetten nézte a szorgalmas népet, a serény mezei egereket, a fontoskodó sündisznókat.

– Remélem, nem lesz ínség a télen, még akkor sem, ha hosszúra szabják a hótakarót. Ugye, mókuskák?

A mókusnemzetség tagjai büszkén válaszoltak:

– Mindent megszereztünk, ami tőlünk tellett! – És sorolták sorra, hogy ki mennyi diót, mogyorót, áfonyát hordott össze; hogyan bélelte ki frissen gyűjtött mohával az otthonát és tömködte be vele a repedéseket – egyszóval, hogy mennyi hasznos munkát végzett.

Csak egy kis mókus hallgatott nagy bölcsen a sor végén, azt remélve, hogy őt senki sem veszi észre: a kis Mókus Péter. De nem volt szerencséje, mert Mackó bácsi hirtelen feléje fordult.

– Hát te... Halljuk, mit dolgoztál a nyáron? Nem vagy ölbeli gyerek!

Várakozó csend lett. Mindenki odanézett. A mókuska szeretett volna a föld alá süllyedni szégyenében, de a föld nem nyílt meg, és neki felelnie kellett. A sunyi róka, aki egy bokorból leste az egész gyülekezetet, odasúgta:

– Hazudj nekik valamit!

Mókus Péter is egy pillanatig erre gondolt, de aztán úgy érezte, hogyha most hazudna, hát soha többé nem tudna vidáman belenézni a patak tükrébe. Ezért inkább nagyot sóhajtott, és kibökte:

– Én egész nyáron játszottam és bukfenceztem!

– Feneketlen mézes bödön! – kiáltott Mackó bácsi.

Mindenki felhördült a meglepetéstől, de legjobban a mókusnemzetség tagjai.

– Szégyent hoz ránk ez a haszontalan!

– Poroljátok ki a bundáját! – vicsorgott a hörcsög.

– Nem engedem! Nem hagyom! – ugrott oda Mókus mama, és magához ölelte a fiacskáját.

– Mi az, hogy nem hagyod? – hallatszott innen is, onnan is. – Meg kell leckéztetni a naplopót!

Akkora zsivaj kerekedett, hogy Mackó bácsi elbömbölte magát:

– Csend legyen!

Erre mindenki lejjebb vitte a hangját, és ismét hallani lehetett, hogy zörög, köhög az avarban az őszi szél. Mackó bácsi szigorúan nézett a rendbontó mókusra.

– Szóval azt mondod, hogy azért nem gyűjtöttél semmit a télre, mert egész nyáron át bukfenceztél?

– Igenis, Mackó bácsi, kérem – szepegett a kérdezett –, annyit, hogy szinte belefáradtam.

– Hallatlan – morajlott fel újra a megbotránkozás, és egy idős borzasszonyság, akinek a hátán már teljesen kikopott a bunda a sok fuvarozástól, hosszú orrát magasra tartotta:

– Nahát, hogy mik vannak!... Bezzeg az én időmben!...

– Bezzeg!...

– Bezzeg! – bólogattak az erdei egerek.

Mackó bácsi megvakarta a füle tövét.

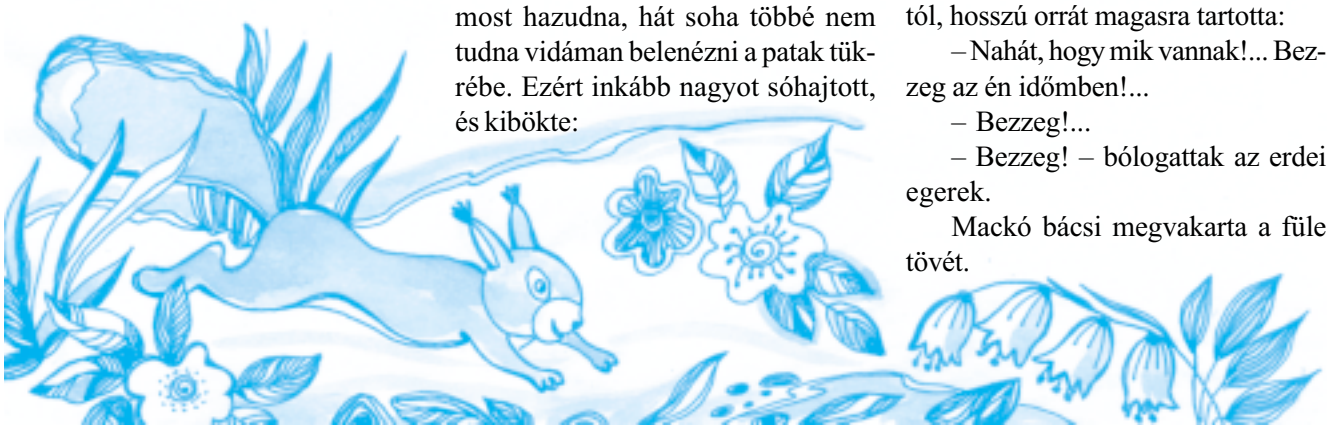

– Akárhogy is vesszük, kölyök, te súlyosan megsértetted az erdei törvényt, amely kimondja, hogy minden valamirevaló mókusnak gyűjtenie kell a télre. Aki ezt elmulasztja, mehet száműzetésbe a nyírfaerdőbe, ahol se odú, se mogyoró!

Mókus Petinél eltörött a mécses.

– Mackó bácsi, ne tessék engem elkergetni! Igazán nem értem rá gyűjteni!

A róka, aki az előbb még füllentésre unszolta, most szolgálatkészen előugrott.

– Nagyon helyes! A bűnös bűnhődjék! Majd én megmutatom az utat a nyírfaerdőbe!

Mókus mama a kötényébe temette az arcát, a többiek pedig hangosan jajveszékeltek:

– Ilyen szégyen! Még ilyen szégyent!

Már úgy látszott, hogy Mackó bácsi csakugyan nem tágít, amikor egy kis puhabundás, egérforma vendég furakodott a sokaság közé.

– Utat kérek! Sürgős mondanivalóm van! Nehogy bántsátok ezt a kis drága mókusgyereket!

– Hát te ki vagy? – csodálkozott Mackó bácsi.

– Cickány Panni, a vízi cickányok családjából – felelte a jövevény. – Váram van, sok-sok folyosóval, a patakpartba vájva.

Öntudatosan körülnézett. Hirtelen csend támadt.

– No, és mi közöd a Mókus Péter dolgához? – morgott Mackó bácsi.

– Az, hogy ez a mókus énmiattam bukfencezett és velem játszott egész nyáron.

– Micsodaaa? Még dicsekszel is vele?

– Úgy bizony! Neki köszönhetem, hogy meggyógyultam. Mert nagyon beteg voltam, és búsan üldögéltem a patakparton, amikor egyszer arra jött Mókus Péter. Látod, mondtam neki szomorúan, milyen jó a pajtásaimnak. Azok úszkálhatnak a patakban, de én nem, mert a betegség után sokáig nem vízálló a bundám, és ha mégis belemennék, hát elpusztulnék. „Jaj, a világért bele ne ugorj a vízbe!" – intett Mókus Péter.

„Igen ám, de olyan nehéz megállni, és még borzasztóbb itt ülni elhagyottan a parton, amikor velem nem játszik senki, mert mindenkinek unalmas vagyok azzal, hogy ezt se szabad, azt se szabad... És így fog elmúlni felettem az egész napsugaras nyár..."

Hát tudjátok-e, mit csinált erre Mókus Péter? Nem ment el a vörös fenyők erdejébe áfonyát szedni, pedig oda indult, hanem ott maradt, és játszott velem egész estig, hogy ne fájjon annyira a szívem a lubickolás után. Azután is eljött, mindennap. Letette a falevél tarisznyáját, és mókázott meg bukfencezett. Akkor mulattam a legjobban, amikor vetette a bukfenceket! Minden búmat, bánatomat elfelejtettem, és a vidámságtól napról napra jobban lettem.

Peti meg csak vitte haza mindennap az üres tarisznyáját...

A kis cickány elhallgatott. Hálától csillogó szemmel nézett Petire.

Mackó bácsinak úgy a torkára ment valami láthatatlan gombóc, hogy percekig krákogott tőle. Mókus néni félig sírt, félig nevetett.

– Tudtam! Tudtam, hogy valami tévedés lehet a dologban!

– Nincs itt semmiféle tévedés! – dördült meg újra erőteljesen, de kissé náthásan Mackó bácsi hangja. – Elrendelem, hogy Mókus Péter nevét aranybetűkkel írják be a Kerekerdő nagykönyvébe!

– Nem is kell száműzetésbe mennem? – szólalt meg remegve Peti.

– Nem, fiacskám! – felelte Mackó bácsi.

– Éljen! – tört fel az ujjongás a mókusok torkából.

– Mégsem hozott ránk szégyent Mókus Péter! Majd mi adunk neki a mogyorókészletünkből, hogy ne éhezzék, ha felébred télen!

És elkezdték szórni Peti elé a rengeteg összekuporgatott mogyorócskát, úgy, hogy nemsokára a derekáig ért...

Csak a hörcsög vágott most is mérges arcot.

– Na és az erdei törvény?... Azzal mi lesz?

Mackó bácsi alig méltatta egy megvető pillantásra, azután a mókusokra mutatott:

– Ez az igazi törvény!

Hátat fordított a durcás hörcsögnek, és elindult a barlangja felé...

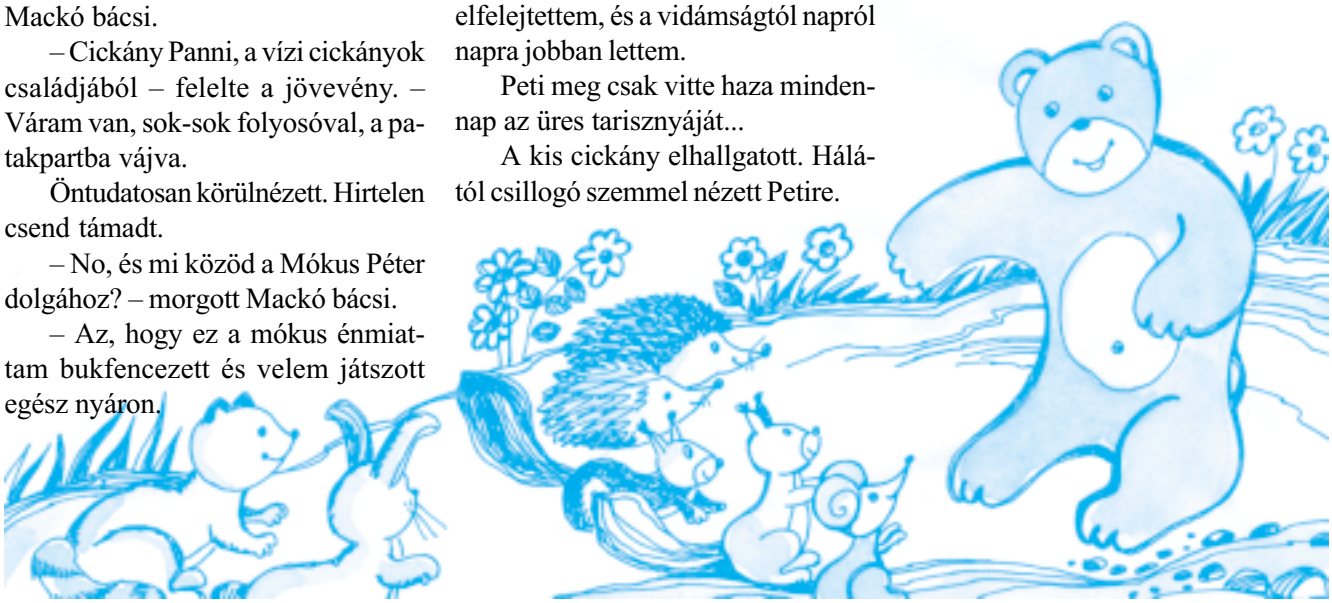

Időbeosztás

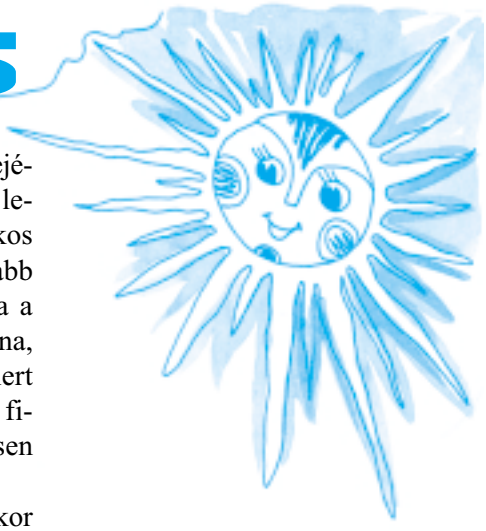

ÚTRAVALÓ

– Szia, Tücsök! Hát te mit csinálsz?

– Szia, Bogi! Mit csinálok? Rohanok! Reggel óta nem tudok semmit sem befejezni, mert állandóan kifutok az időből. Most is futnom kell haza, elkészíteni a leckémet, mert mindjárt beesteledik.

– Állj, állj! Szerinted ez így normális, Tücsök? Nem gondolod, hogy rossz az időbeosztásod?

– Az lehet… De ne haragudj, most mennem kell.

– Várj még egy kicsit! Öt perced biztosan van, hogy meghallgasd Kviki, a kis béka történetét…

Kviki hosszú órák óta figyelte a tavirózsa levelét, ahogyan az békésen ringott a víz felszínén, sárga bimbók közt.

– Micsoda pompás ladik lenne ebből a hatalmas levélből! – álmodozott. – Csak végigfeküdnék rajta, és vinne, meg vinne… Fölöttem az ég kékje, alattam a víz kékje, mi meg köztük zölden… Akármi legyek, ha ki nem próbálom!

Egy ugrással a levél közepén termett.

– Hó-rukk, hó-rukk! – hintáztatta magát, majd ráfeküdt a zöld csónakra, és élvezte, ahogy a hullám ideoda mozgatja.

– Hó-rukk, hó-rukk! – lökte meg ismét a ladik-hintát, aztán megint elheveredett.

A levél egyszer csak önálló életet kezdett élni: nem lebbent vissza eredeti helyére, hanem elindult a vízfolyás, azaz a hófehér-sapkásan magasodó hegyek irányába.

– Így sem rossz! – sikkantott Kviki, s dudorászva lógatta lábát a simogató hullámokba.

Csakhogy az egyik virgonc hullám nem elégedett meg Kviki talpacskájának cirógatásával: felkapta a levelet és nagyot penderített rajta. Kvikivel megfordult a világ, de idejében jó erősen megkapaszkodott a levélben, s várta a következő pajkos hullámot. A tutaj-hinta folyton újabb és újabb körbe kezdett, s mintha a tempó is valamelyest gyorsult volna, amit Kviki nemigen érzékelt, mert egyre kevésbé volt képes másra figyelni, mint hogy le ne essen frissen szerzett ladikjáról.

– Hu-ju-ju! – rikkantotta, amikor hajszálon múlt, hogy belemerüljön a habokba. Az utolsó pillanatban mindig sikerült megtalálni az egyensúlyt. Annyira belemerült a játékba, hogy éppen csak hallani vélte Ficseri, a szószátyár fecskegyerek kiáltását:

– Kviki, a helyedben sürgősen leszállnék a levélről, mert vízesés felé sodor a folyó!

– Vízesés? – kapaszkodott kétségbeesetten Kviki a levél szélébe. – De hiszen… De hiszen én nem is…

Nem tudta befejezni a mondatot: egy újabb hullám olyan erősen dobta meg a tutajt, hogy az őrülten pörögni kezdett.

– Ugorj már a vízbe, nem hallod a dübörgést!? – csapkodott a szárnyaival szélsebesen Ficseri, s mert jól látta, hogy Kviki ijedtében képtelen elengedni a levelet, odarepült, lábujjánál fogva elkapta a békát és a levegőbe emelte.

Éppen a kellő pillanatban, a levél ugyanis hirtelen eltűnt a lezúduló víztömegben.

Kviki egy tölgy tövénél tért magához a nagy ijedtségből. Mire körülnézett, hogy megköszönje a segítséget, Ficseri már messze járt…

– Tudod, Bogi, néha én is úgy érzem, mint Kviki: olyan gyorsan történik minden, hogy képtelen vagyok másra figyelni, csak azzal foglalkozom, hogy megoldjam valahogy a gondokat.

– A gondokat meg kell oldani, de nem úgy, ahogy te próbálod. Állj meg egy kicsit, gondolkozz, keresd a legmegfelelőbb megoldást, és ami még ennél is fontosabb: vidd Isten elé gondjaidat. Meglátod, ötpercnyi csend a világ Ura előtt nagyobb eredménnyel jár, mint egynapi rohanás. Mert egyedül Isten tudja, mi után mi következik, s hogy nyugodt utazás vagy vízesés vár-e az úton. Ezt azonban csak akkor tudod meg, ha megkérdezed őt.

Olasz Tímea

Állatóvoda

Tündérujjak

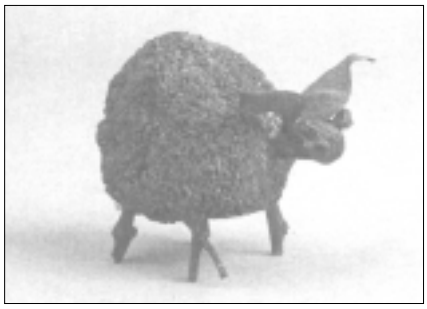

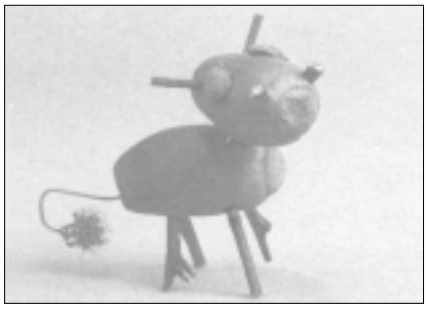

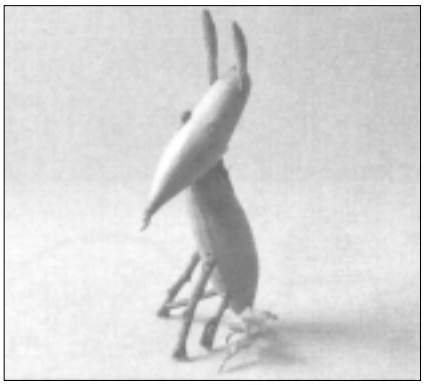

A mesében minden lehetséges, így az állatok is járnak óvodába, iskolába.

Kellemes időtöltés, érdekes játék az állatóvoda lakóinak elkészítése. Valamennyi állatkát a környezetünkben található termésekből, magvakból formáljuk. Csak a bárányka készül egy ritka termésből: a narancseperből. Nagy zöld, labdaszerű termés a narancseper, melyet ősszel parkokban, régi kertekben gyűjthetünk. Az állatok készítéséhez felhasználhatunk gesztenyét, makkot, mákbugát, száraz virágokat, különböző terméseket, még hagymát is. A végtagokat ágdarabkákból, fogpiszkálóból, esetleg gyufaszálból készíthetjük.

Az óvónénit tervezhetitek csuhéból, kukoricacsutkából vagy akár kis méretű fakanálból is.

Ha elkészültek az óvodások, kezdődhet a játék.

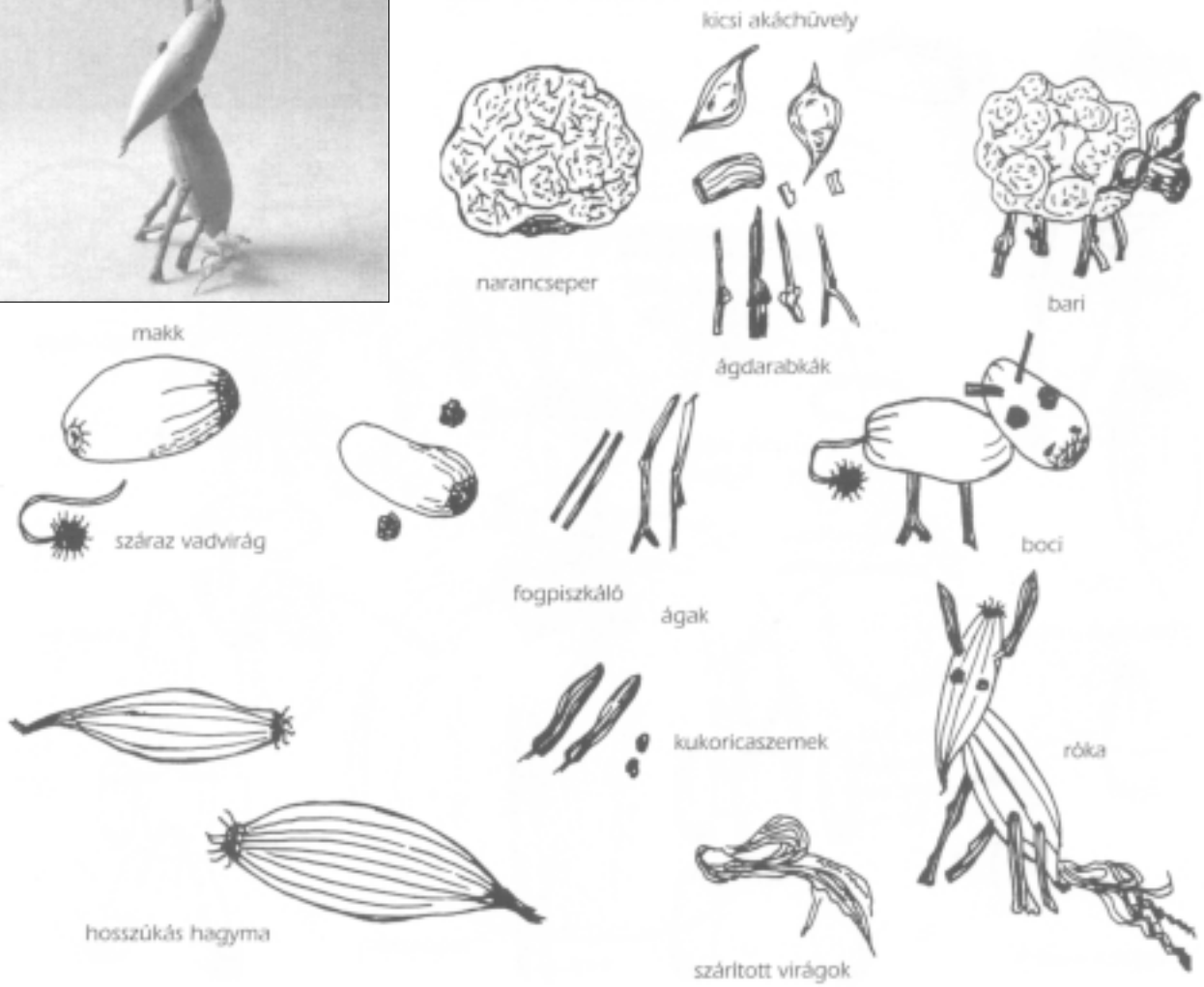

Weinrauch Katalin

Facsiga

Cserfa csúcsán
taplócska:
csigalépcsős házacska.
Házon cserép
cserlevél,
csatornát csinál, cserél
cserebogár csepülve
esőt, csurgást;
csiba, te!

Csigabiga csúfolja,
hogy csatakos csuklyája,
s szól: csúcs lesz, meglásd, csuhaj,
csak ne csüggedj,
csűrj-csavarj,
csöbörnyi vadcseresznye
lesz vacsorád cserébe.

Cserfes, csucsori, csalfa,
csiga így csillogtatja
csavaros, csibész eszét,
cselesen cseveg s ezért:
csak csigavér,
Facsiga,
cseppet sem vagy csávába!

Csatorna, cseppfogó cső
csoda – be nem csap eső!

Csacska, vidám
kis csiga,
cserfa törzsén csúszkálva
csiszeg-csoszog lefele,
toccsan-csüccsen
cserjésbe.

Cserfát így cserbenhagyva
hova, merre, Facsiga,
csavarogni csalitba?
Mért csatangolsz
csúcsról le?

Cserfa tövén csiperke,
facsigáknak kedvence,
becses csiga-csemege.

Csípős csalán cselesen
csiperkét rejt; cserében
kér cserbükkönyt,
csersavat,
csiperkét másként
nem ad!
Felcsigázott csigákat
csapdába csal,
s csíp, harap.
Császárgomba csákója
csurgóra áll, csáléra
– Facsigának jó csúszda –,
csipkelődve
csacsogja:
Rajta hát, csigabiga,
csússzál csiga-
vonalba!

Csak csendesen, Facsiga
– súgja a császárgomba,
csalán csontját csúz bántja,
csucsul a csúf csoroszlya.
Csapj lakomát
csuda jót,
cselezd ki, csapj
csíziót!

Lengyel János

Sárkány

Sárvárt járván Ádám
Száját tátván látván,
Járdán állván látvány:
Árván, sántán sárkány.

Márvány lábán kátrány,
Hátán nyálkás bábszárny.
Áldást mázsál kábán
Bálvánnyá vált sárkány.

Szalai Borbála

„Neves betűk”

Van két betű,
híres-neves:
az „X” (iksz) meg az
„Y” (ipszilon).
Miért neves
mind a kettő?
Tüstént
bebizonyítom.
Hogy az ikszből
név legyen – elég, ha
megfelezem.
S hogyan hangzik
így az iksz?…
No ugyan hogy?
Hát: FÉLIX.
Következik
„Y”(ipszilon):
ha elejét
elhagyom
s másik felét
meghagyom,
így marad meg
az: ILON…

Kiss Dénes

Uttam-futtam

Uttam-futtam jöttem-böttem
csillagfüttyös nyár mögöttem

Lábam lovait lovalva
érkeztem is mihamarra

Sebes-lobos sebességgel
együtt futott föld az éggel

Mert ahogy én jöttem-böttem
szállt sok csillag is fölöttem

A közeli fák meg hátra
kenődtek a láthatárba

Uttam-futtam gyöttem-böttem
elhervadt az út mögöttem

Sebes-lobos sebességgel
lótva-futva út fut éggel

Csak egynéhány csillag távol
marad ki az iszkolásból

Uttam-futtam jöttem-böttem
múlatással jövősödtem

Eperjesi János

Ha a tesóm felébredne…

Hágna ágra,
fára,
árnyas szakállára,

Férne égre,
kékre,
ékes fényességre,

Vinne vízre,
tízre,
írisze kísérne,

Ülne fűre,
gyűrne,
sűrűben csücsülne,

Kúszna lukba,
bújna,
duruzsolva futna,

Orra hogyha
lógna,
koboldot korholna,

Pőre körme
győzne,
s dőrén dögönyözne.

Az olimpiai játékokról

2004 augusztusában a görög főváros, Athén adott otthont a sportvilág legrangosabb, négyévente sorra kerülő rendezvényének, az immár XXVIII. újkori nyári olimpiai játékoknak

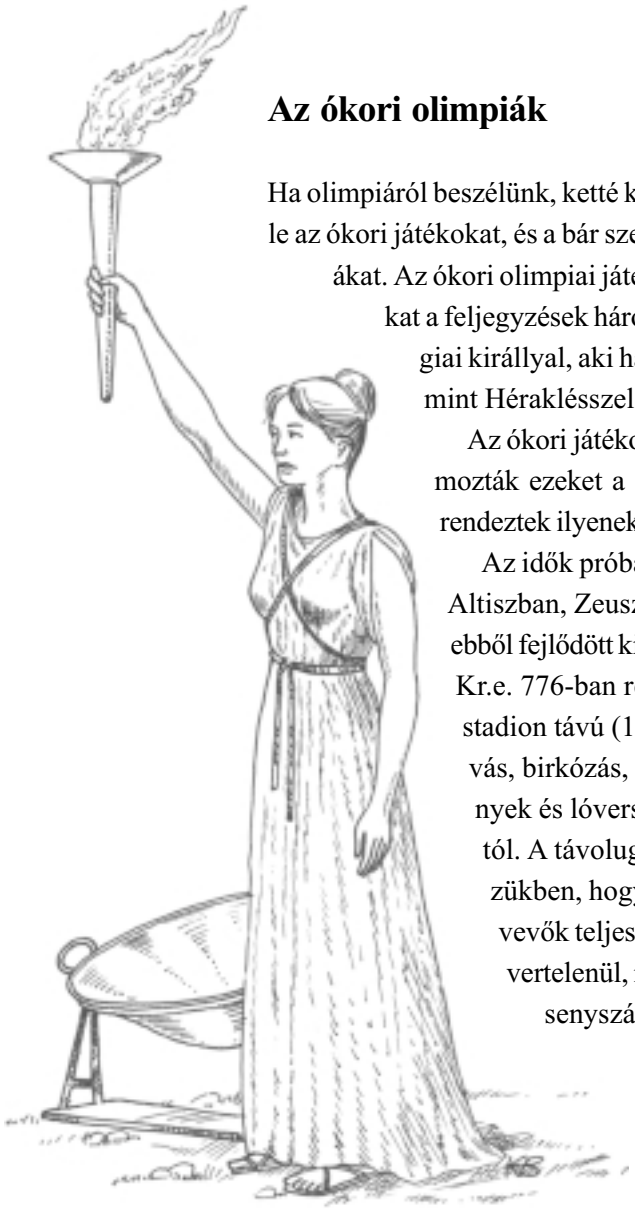

Az ókori olimpiák

Ha olimpiáról beszélünk, ketté kell választani időben a fogalmat: egészen másképp bonyolították le az ókori játékokat, és a bár szellemiségükben azonos, formájukban teljesen más újkori olimpiákat. Az ókori olimpiai játékok bölcsője az antik Görögország volt. Az első olimpiai játékokat a feljegyzések három névvel hozzák kapcsolatba: Zeusz főistennel, Pelopsz mitológiai királlyal, aki hatalmát kocsiversenyen szerzett győzelmének köszönhette, valamint Héraklésszel, a nagy erejű hőssel.

Az ókori játékok kezdete a Kr.e. 12–11. századig nyúlik vissza. Eleinte nem számozták ezeket a sporteseményeket, hiszen csaknem valamennyi görög városban rendeztek ilyeneket.

Az idők próbáját végül az Élisz tartománybeli Olümpia város szent ligetében, Altiszban, Zeusz templomának közelében rendezett játékok állták ki leginkább, ebből fejlődött ki az igazi olimpiai mozgalom. Az első számozott olimpiai játékokat Kr.e. 776-ban rendezték, ezeken mindössze egy számban versenyeztek, az egy stadion távú (192,27 m) futásban. Később újabb futószámok, valamint ökölvívás, birkózás, gerelyhajítás, diszkoszvetés, távolugrás, pankráció, kocsiversenyek és lóversenyek bővítették a játékot. Ezek némileg különböztek a maiaktól. A távolugrók például halternek nevezett segédnehezékeket tartottak a kezükben, hogy a lendületüket megnöveljék. A kopliták futóversenyén a résztvevők teljes vértezetben – pajzzsal, sisakban futottak, de természetesen fegyvertelenül, mert fegyvert Olümpiába tilos volt bevinni. A legkeményebb versenyszám a pankráció volt – a birkózás és az ökölvívás sajátos kombinációja, amelyben úgyszólván minden meg volt engedve. Ezek a tusák olykor bizony halállal végződtek.

Atléták és idióták

Az ókori olimpiai játékokon mindegyik szabad görög polgár részt vehetett – de csak a férfiak. Egyszer egy nő, fia edzőjének álcázva, megjelent a játékokon. Amikor a fiú győzött, elragadtatásában az asszony keresztülugrotta az edzők részére fenntartott hely korlátját, de közben a szó szoros értelmében lelepleződött. Hogy máskor ilyesmi ne történhessen meg, az edzők és a versenyzők kötelesek voltak meztelenül felvonulni a versenyszámhoz.

Az olimpiákon nagy súlyt fektettek a játékszabályok betartására éppúgy, mint a versenyzők felkészülésére. A versenyre legkevesebb 10 hónapig kellett készülni, és havonta egyszer edzeni a játékok színhelyén. A szakszerűen felkészült versenyzőket athlétészeknek, a felkészületleneket pedig idiótészeknek nevezték. Az öt napig tartó versenyek győzteseit olajágkoszorúval jutalmazták és szobrot állítottak a tiszteletükre.

Tartózkodás a fegyverektől

Az olümpiai játékok a görögök életében rendkívüli jelentőségűek voltak. Még időszámításukat is az első játékoktól (Kr. e. 776) számították. A négyévente rendezett olümpiai játékok közötti időszakot olümpiásznak nevezték. Az olümpiai játékok idejére kihirdették az „istenbékét" (treuga dei) és az „ekekheiria"-t (tartózkodás a fegyverektől): Olümpia területére tilos volt fegyveresen belépni, a játékok idején szünetelt a háborúskodás. Nem véletlen, hogy az olümpiai játékok virágkora egybeesett a görög hatalom és kultúra csúcspontjával. Az ókori olümpiai játékok végül Kr. u. 521–522-ben befejeződtek. Ebben nagy szerepet játszottak az árvizek okozta károk és a bizánci császárok tiltó rendeletei. Ám a görög sportszellemet semmi sem tudta elmosni, az évszázadokon át hatott.

A beképzeltség átka

A leghíresebb olimpiai bajnok az ókorban a legendás krotoni Mülón volt. A roppant erejű birkózó hét olümpiai bajnokságot és számtalan egyéb versenyt nyert. Állítólag egyszer Olümpiában megragadott egy bikát, a hátára kapva végigsétált vele a stadionon, az oltárnál megölte, megsütötte és megette. Ám szomorú halál várt rá. Egyszer meglátott egy ékekkel félig kettéhasított tölgyet. Odalépett, és bízva erejében, mindkét kezét bedugta a hasadékba, hogy kettészakítsa a fát. Az ékek kiestek, a tölgy összehúzódott, a foglyul esett bajnokot pedig felfalták a vadállatok.

„Gyorsabban, magasabbra, erősebben"

A modern olimpiák

Évszázadok teltek el, mígnem egy francia bárónak, Pierre de Coubertinnek sikerült felújítani a görög eszmét: 1894-ben a párizsi egyetemen megalakult a Nemzetközi Olimpiai Bizottság, 1896-ban pedig Athénban ismét rendeztek olimpiát. Innentől számítjuk az újkori olimpiák történetét. A játékok rendezésének jogát nem országok, hanem városok kapják meg. Az olimpiai lángot 1928 óta Olümpiában gyújtják meg, és futók viszik a játékok színhelyére, ahol a versenyek időtartama alatt végig ég. A játékokat a fenti jelmondat szellemében rendezik meg. A versenyeken egyetlen országot vagy személyt sem érhet faji, vallási vagy politikai megkülönböztetés. Az olimpiai fehér zászlón összefonódó öt színes karika az öt földrész összefogását jelképezi.

Téli olimpiák

Téli olimpiát 1924-ben rendeztek először a franciaországi Chamonix-ban. Versenyszámai: bob, gyorskorcsolya, jégkorong, szánkó, valamint a műkorcsolya és a sí különböző változatai.

Kész Barnabás

Tudod-e, hogy:
a) milyen számokból állt az ókori öttusa, a pentatlon?
b) bár az ókori olimpiákon csak görögök vehettek részt, két híres uralkodóval kivételt tettek? Kivel?
c) ki volt az első újkori magyar olimpiai bajnok?
d) melyik az a sportág, amelyben a versenyzők végig arccal fordulnak a rajtvonal felé?

Kárpátalján gyűjtött magyar népmesék

A szegény ember és a göndör farkú malacok

Találkozott egyszer a szegény ember és az ördög. Mind a ketten munkát kerestek. Rá is akadtak egy gazdára, aki felfogadta őket. Az volt a dolguk, hogy takarítsák ki a disznóólakat, s a malacokat rakják át egyik ólból a másikba. Megegyeztek a fizetségben, s hozzáláttak a munkához.

Dolgoznak, dolgoznak, egyszer csak megszólal az ördög:

– Hallod-e, jó lenne tudni, ki hány malacot rak át, mert aszerint osztozunk majd a pénzen.

– Én megjegyzem a malacokat. A kisujjamra csavarom a farkát, és megpöndörítem. Amelyiknek göndör a farka, azt mind én pakoltam át – mondta a szegény ember.

Elfogadta ezt az ördög, serénykedett, csak úgy égett a keze alatt a munka. A szegény ember meg csak tessék-lássék dolgozott.

Befejezték az ólak takarítását, átpakolták a malacokat. Nézik, hát csak egy kis elmaradott, kisült malacnak egyenes a farka! A többinek csak úgy göndörödik! Sehogy sem érti az ördög.

– Hogy lehet ez?! – csodálkozik.

– Úgy, hogy az egyik malac mindig visszajött, s te újra meg újra áttetted azt az egyet – okosította ki a szegény ember.

Szörnyű haragra lobbant az ördög, felkapta a kis beteg malacot, s dühében a földhöz vágta.

Meglátta ezt a gazda, elkergette az ördögöt. A szegény emberé lett mind a pénz.

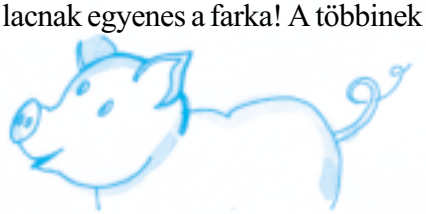

A szegény ember és az ördög egyezsége

Elfelejtette az ördög, milyen rosszul járt a malacokkal, megint társult a szegény emberrel. Most a répa betakarítását bízta rájuk a gazda. Dolgoztak szorgalmasan, s mikor feljött a Vacsoracsillag, kijött a földre a gazda. Megnézte, mennyit vájtak ki, s mivel elégedett volt, külön rakott egy kis csomó répát, s azt mondta, azt elvihetik.

– Ha kell, a répalevél mind a tietek lehet – tette hozzá.

Nézi az ördög a két halmot. A levél legalább tízszer akkora, mint a répa. Ő bizony ezt választja! Gyorsan ki is mondta:

– Enyém a levél!

– Rendben van – mosolygott a bajsza alatt a szegény ember.

Hazamentek. Dicsekszik az ördög a feleségének, milyen ügyes volt: övé lett a nagyobbik csomó. Ígér fűtfát, mi mindent hoz holnap a piacról!

Szaladt is másnap hajnalban, fuvarost fogadott, jól megrakta a szekeret, kivitte a répalevelet a piacra. Kínálgatja, de bizony rá se néz senki a portékájára.

A szegény ember meg kerített egy zsákot, megrakta a répával, s ő is kiment a piacra. Alig telt el egy óra, mind eladta. Vett az árából lisztet, olajat, krumplit, s boldogan ment haza a családjához.

Már lemenőben a nap, senki nincs a piacon, csak az ördög árválkodik ott a fonnyadt répalevéllel. Jön a piac őre, s szidja az ördögöt, miért hozta ide a szemetet. Ráparancsol, azonnal vigye ki a szeméttelepre.

Nem volt mit tenni, szégyenszemre kivitte az ördög a fizetségét a szeméttelepre. Ez még nem elég, a fuvaros követeli a bérét! Az ördögnek pedig nincs egy fityingje sem. Alig tudott elmenekülni a fuvaros haragja elől. Futott hazáig, de otthon meg várta a felesége, aki látta, hogy a szegény ember tele zsákkal ment haza. Előkapta a sodrófát, s jól elnáspángolta az ördögöt.

Feladat

Milyen közmondás jutott eszedbe a mesék olvasásakor?

Búzakenyér, korpakenyér

Még mindig húzta a lábát az ördög, mikor újra találkozott a szegény emberrel.

– Jó napot, ördög pajtás! – köszönt rá a szegény ember. – Tán a köszvény bántja a térdedet, hogy olyan nehezen jársz?

– Hagyd el, még mindig sajog a sodrófa nyoma!

– Gyere velem, próbáljunk szerencsét, hátha most több szerencsével jársz!

Beleegyezett az ördög, együtt mentek tovább. Egy nagygazda búzát csépelt, felfogadta őket is. A szegény ember hordta a kévéket, az ördög meg csépelte. Lisztért dolgoztak. Egy vékányi lisztet meg egy zsák korpát kaptak.

Azt mondja az ördög:

– Én választok, mert én csépeltem! A cséplés fontosabb munka, mint a hordás.

– Rendben van – egyezett bele a szegény ember.

Az ördög gyorsan felkapta a nagyobb zsákot, s szaladt, el ne vegyék tőle. A szegény ember meg hazavitte a véka lisztet. Otthon az asszony kovászt csinált, bedagasztott, finom kenyeret sütött. Olyan nagy kenyereket, mint egy taligakerék! Bedagasztotta az ördög felesége is a korpát, kisütötte. De milyen kenyér lehet a korpából? Formátlan, töredezett, ízetlen volt, kifordult az ördög szájából.

Kapta magát az ördög, elment a szegény emberhez.

– Hallod-e, komám, sütött-e kenyeret a feleséged? – kérdezte már az ajtóban.

– Hogyne sütött volna! – feleli a szegény ember.

– Hadd kóstoljam meg!

– Kínáld meg, asszony, a komámat! – mondja a szegény ember.

Leszelt egy nagy karéjt az asszony, s elővette a zsíros csuprot, hogy megzsírozza.

– Nem kell ezt zsírozni – mondta az ördög –, látom én, hogy nem olyan ez, mint amit az én feleségem sütött. Pedig milyen nagy zsák korpát vittem neki!

Jóízűen megette a nagy szelet sovány kenyeret, elköszönt, s hazament. Otthon most ő vette elő a sodrófát, és ütötte az asszonyt, kergette, menjen el a szegény ember feleségéhez, és tanuljon meg kenyeret sütni.

A selyp lányok és a kérők

Élt egyszer egy asszony három eladósorba került lányával. Szépek voltak a lányok, a kelengyéjük is rendben, mégsem akadt kérőjük. Talán azért, mert mind a három lány selyp volt, s ez elriasztotta a legényeket.

Történt, hogy idegen legények jöttek a faluba, s szemet vetettek a három szép lányra. Megüzenték, hogy este elmennek háztűznézőbe.

Örül az anyjuk, szépen felöltöztette a lányait, s erősen a lelkükre kötötte, hogy meg ne szólaljanak. Csak üljenek le a kandalló mellé a kanapéra, és hallgassanak.

– Majd én beszélek helyettetek! – mondta.

Azon a vidéken az volt a szokás, hogy hamuban sült tojással kínálták a vendéget. Beöntött az asszony egy egész szakajtókosár tojást a hamuba, hadd süljön. Hadd lássák a kérők, hogy itt van mit a tejbe aprítani!

Megjöttek a legények. Tetszenek a lányok, csak azt furcsállják, hogy bármit kérdeznek is tőlük, azok hallgatnak. Az anyjuk tartja szóval a vendégeket.

Nagy igyekezetében az anya nem vette észre, hogy a tojásokat már ki kellene venni a hamuból. Kipukkantak a tojások, de az asszony csak sürög-forog, szórakoztatja a legényeket, meg se hallja a pukkanásokat. Megszólal a legidősebb lány:

– Kikukkant a toás!

– Kakard ki – mondja a középső testvér.

– Uki ékekakám, ék nem kóltam kemmit? – fordul az anyjához a legkisebb.

Jóízűt kacagtak a legények, s többé felé se mentek a három lánynak.

Számítógép-suli 33.

A WORD HASZNÁLATA

Az egér használata

A szövegkurzor adott helyre állításához vigyük a szövegben a kívánt helyre az egérkurzort és kattintsunk. A megírt szövegben mozoghatunk a kurzormozgató nyílbillentyűkkel is, a **PgUp** és **PgDn** gombokkal pedig lapozhatunk.

Az egérrel a szövegszerkesztés során többféle műveletet végezhetünk: szövegrészt jelölhetünk ki, másolhatunk, áthelyezhetünk, nyomógombokat és menüket kezelhetünk stb. Az egérkurzor attól függően változtatja alakját, hogy milyen műveletet végzünk, vagy hogy mire mutatunk rá.

I	A szövegterületen belül gépeléskor vagy szövegkijelöléskor
	A menüsorban, az eszköztárnál, a vonalzónál és a gördítősávon
	A szövegkijelölő sávnál
	A kijelölt szövegrészen belül, amikor lenyomva tartjuk az egér gombját
?	A **Súgó** gombra való rákattintás után jelenik meg bárhol a képernyőn
	A **Súgó** ablakban aláhúzott fogalomnál
	Ablak, keret vagy kép oldalainál, sarkainál
	A keret szegélye mentén

Szövegszerkesztés alapfokon

Ebben a fejezetben a legfontosabb, az alapszintű szerkesztési funkciókat ismertetjük. A téma részletesebb kifejtésére a későbbi fejezetekben kerül sor. Itt említjük meg, hogy a **Word for Windows** rendelkezik oktató funkcióval, amit a kezdő felhasználónak mindenképpen célszerű végiglapoznia. Az oktató részt a **Súgó** menüben (amit a menüsorban kérdőjel [**?**] jelez), a **Példák** nevű menüpont alatt találjuk meg.

A szöveg bevitele

A **Word** szövegszerkesztőben a szöveg beírásához különösebb ismeretre nincs szükségünk, legfeljebb a billentyűket kell el/megtalálnunk. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy a számítógépes szövegszerkesztés nem azonos az írógépeléssel. Például nem kell törődnünk a soremelésekkel, azokat a **Word** automatikusan elvégzi. Ha a sor utolsó szava nem fér el a sorban, akkor a program teljes egészében átviszi a következő sorba, vagy ha az automatikus elválasztó be van kapcsolva, akkor elválasztja. Új bekezdést az **Enter** gombbal kezdeményezhetünk. Az új bekezdés ilyenkor örökli az előző stílusát. Ha valamilyen okból a bekezdésen belül mégis soremelést kell végrehajtani, azt a **Shift+Enter** kombinációval tehetjük meg. Az oldal aljára (oldaltörés) sem kell figyelni, a tördelést a szövegszerkesztő elvégzi. Az automatikus laptördelést természetesen felülbírálhatjuk, pl. a **Beszúrás** menü **Töréspont** menütételével.

A bekezdések első sorát szokás beljebb kezdeni. Ilyenkor, vagy ha más okból van szükségünk a szövegben üres helyekre, ne használjuk a szóköz billentyűt. Az első sor beljebb kezdésére lehet utasítani a szövegszerkesztőt (a vonalzón a behúzást jelölő háromszögekkel, a **Formátum** menü **Bekezdés** pontján belüli párbeszédpanelen a **Különleges** szövegmezőben), más esetben pedig a tabulátorokat lehet használni.

Az alapértelmezés szerinti tabulátorállások 1,25 cm-enként helyezkednek el. A kívánt pozícióra a **Tab** billentyű segítségével lép(ked)hetünk. Az előre beállított tabulátorpozíciókat a **Formátum** menü **Tabulátorok** pontján keresztül elérhető párbeszédablakban módosíthatjuk.

A szövegkijelölés

Hogyan történik a szövegkijelölés? A szövegkurzort az egérrel vagy a billentyűzet segítségével a kijelölendő szövegrész elejére visszük, az egér lenyomott gombja mellett a kurzort a szöveg végéig húzzuk (a kijelölt szövegrész inverzre vált).

Ha egy **szót** akarunk kijelölni, akkor bárhol a szóra kétszer kattintsunk rá. Egy **mondat** kijelöléséhez a **Ctrl** gombot is nyomjuk le. Ha a bekezdésen belül háromszor kattintunk, akkor az egész **bekezdés**t kijelöljük.

Egy **sor**t úgy jelölhetünk ki gyorsan, hogy a sor előtt baloldalon (kijelölő sáv) – itt a kurzor nyíl alakú lesz – kattintunk egyet. Kettőt kattintva a **bekezdés**t, hármat kattintva a **dokumentum**ot jelölhetjük ki.

A kijelölő sávban függőlegesen lenyomott egérgombbal húzva a nyilat hosszabb szövegrészt jelölhetünk ki.

Az **egész dokumentum**ot úgy jelöljük ki, hogy baloldalon háromszor kattintunk, vagy a **Ctrl** gomb lenyomása mellett egyet.

A beírt szöveg betűtípusát az eszközsornak a betű nevét tartalmazó ablakában láthatjuk. Ha a név melletti nyílra kattintunk, a legördülő felsorolásból választhatunk új betűt úgy, hogy az adott betű nevére kattintunk (1. ábra). Sok betűtípus telepítése esetén a gördítősávot is igénybe kell venni.

A betűnagyságot a 2. ábra szerint, a betűtípushoz hasonlóan választjuk.

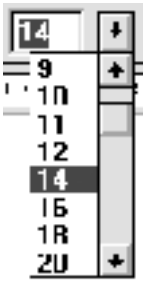

2. ábra

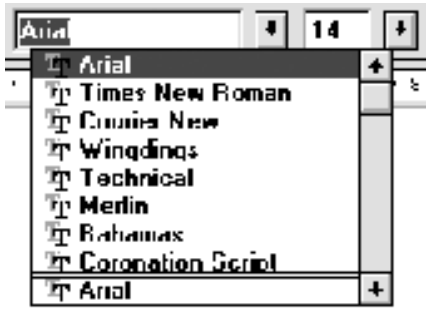

1. ábra

Pallay Dezső

Fesd ki!

Feladat

Hogyan gondozzuk ősszel a szobanövényeket?

A magyar nemzeti címer

(Részlet)

A századok során a magyar nemzeti címernek sok változata létezett. Különböző időkben, különböző uralkodók használták és alakították át saját családi vagy hatalmi jelképeikkel. 1896-ban törvényerejű rendelettel szabályozták a címerek alkotóelemeinek elrendezését és használatukat. Ettől kezdve a ***nagy*** és a ***kis*** címer használata volt elrendelve. A nagy címer összetett címer volt, mely a Magyar Királyság országait és tartományait képviselte. Alkotóelemei: bal oldalon Dalmácia és Szlavónia, jobb oldalon Horvátország és Erdély, míg legalul Fiume, középen Magyarország korona nélküli kis címere foglalt helyet. E címert használták azon minisztériumok, melyek hatásköre kiterjedt a megnevezett országokra. A koronás kis címert (mai címer) pedig Magyarország szorosabb értelemben vett területén használták.

Sajnálatos tény, hogy Magyarország nemzeti címerének nincs tudományosan megalapozott értelmezése. Minden kétséget kizáróan megállapítható azonban, hogy fő alkotóelemeinek eredete az ókori műveltségekhez vezethető vissza. Ezek a következők: a címer bal oldalában helyezkedik el a **négy piros** és **négy fehér** sáv. Jobb oldalán pedig a **kettős kereszt**, alatta a **korona** és az alatt a **hármas halom.**

Bóbita
(Kárpátalja)

A léggömbről

Léggömb… Te fújtad fel, vagy a papád, vagy gázzal töltötték még. Magasra száll, egyre kisebb lesz. Hova megy? Az űrbe?

Nem egészen. Mikor kipukkad, visszaesik a földre bajt okozva a madaraknak, állatoknak.

Tudod-e?

• Mikor a lufik elröpülnek, az erős szél a tenger fölé sodorja őket. Még ha a tenger több száz kilométerre van is, a léggömb oda is elérhet.

• A tenger sós vize lemarja róluk a festéket, átlátszóak lesznek.

• A tengeri állatok ennivalónak nézik, és megeszik.

• A tengeri emlősök például medúzát esznek, ami éppen úgy néz ki és úgy mozog, mint a lufi a vízben. Ha a teknős tévedésből lenyeli, elzárja a gyomrát, és a teknős éhen hal.

• Néha a bálnák is lenyelnek egy-egy léggömböt. A ballon rátapad a bálna gyomorfalára, és el is pusztíthatja.

• Az ezüstszínű léggömbök is elszökhetnek az emberek kezéből. Ha az elektromos vezetéknek repülnek, sok ezer ember maradhat áram nélkül.

Mi a teendő?

• Próbáld nem elengedni a lufidat.

• Ha az iskolai ünnepségen léggömböket akarnak eregetni, mondd el, hogy ez veszélyes az állatok számára. Ezt a legtöbb ember nem is tudja.

Járj utána!

Milyen erős vagy? Ketté tudsz szakítani egy léggömböt? Nem lesz könnyű, de az is lehet, hogy nem sikerül. Ez nem azt jelenti, hogy gyenge lennél, hanem azt, hogy a lufi erős anyagból készül. Emiatt még veszélyesebb a tengeri állatokra nézve.

Mézeskalács
(Vajdaság)

Hogyan készül az azonnal oldódó kávé?

Először is a gyárakban óriási mennyiséget főznek egyszerre a kívánt italból. Ezt nagy nyomású csővezetéken vezetik át, ahol is a nyomás hatására a folyadék szépen besűrűsödik. Következő lépésként a sűrítményt magas tornyokban áramoltatják föl-alá, miközben forró, úgy 100 – 200^0 C-os levegőt fúvatnak át rajta. Ettől az ital víztartalma fokozatosan elpárolog, és visszamarad az alaktalan, száraz szemcsék tömege, amit már lehet is csomagolni.

A másik módszer a mélyhűtés. A megfőzött folyadékot megfagyasztják, majd apróra zúzzák. Ilyen állapotban helyezik be alacsony nyomású vákuumkamrába, azaz légüres térbe. Itt az alacsony nyomás miatt az őrlemény víztartalma elillan, és a végeredmény ugyancsak a szemcsésített termék.

Tudorka
(Magyarország)

Hangulatjavító ízek

A legújabb kutatások szerint bizonyos élelmiszerekkel szabályozhatjuk hangulatunkat, erőt vehetünk a rajtunk időnként eluralkodó rosszkedven.

Petrezselyem – a bátorság ereje

Aki nem akar petrezselymet árulni, egyen belőle minél többet. Már a rómaiak is bőségesen adtak petrezselymet a gladiátoroknak, hogy erősítsék a küzdőszellemüket. A petrezselyem fokozza a bátorságot, az akaraterőt. Megtáltosít. Ezt a kiváló tulajdonságát részben magas C-vitamin-tartalmának köszönheti – ami lendületet ad –, továbbá az apiolnak, amely annyira feldob bennünket, hogy nem rettenünk vissza semmitől.

Hagyma – a természet aszpirinja

A hagymában bőségesen fellelhető mustárolaj úgy hat a szervezetre, akár az aszpirin. Az allicin nevű illóolaj gyulladásgátló és görcsoldó. Ősi gyógyszer fejfájásra és ízületi bántalmakra. A belőle főzött forró lével kenegessük, borogassuk a fájó testrészeket.

Sajt – vidámít

Együnk minél több sajtot. Egészséges és a diétás étkezéshez is kiváló. Szépít is – táplálja a bőrt, erősíti a hajat. Végül, de nem utolsósorban – vidámít. Olyan fehérjékben gazdag, amelyek elűzik a rosszkedvünket. És a mosolynál, derűnél még nem találtak fel hatásosabb szépítőszert.

Jó Pajtás
(Vajdaság)

Rovásírás

A magyarság a honfoglalás előtt nem ismerte az írást, hacsak nem számítjuk az úgynevezett rovásírást, mely a pusztai népek körében volt használatos. Ez a kőbe, fába vésett (rótt) jelekből álló írás viszont nem volt alkalmas hosszabb szövegek készítésére.

A rovásírás ábécéje

Írd le rovásírással a teljes nevedet!

Tarkabarka
(Magyarország)

Fesd ki!

Feladat

Miért repülnek el ősszel a költöző madarak? Hol töltik a telet?

Bocskai István
– „A magyarok Mózese”

(Folytatás)

DIADALRÓL DIADALRA

Az első győzelmet számos újabb követte, melyek híre gyorsabban szállt, mint a hajdúkapitányok előretörő csapatai, noha azokra sem lehetett panasz. Rövid idő alatt benyargalták az ország nagy részét, sőt a fürge hajdúlovasok „mérges darazsakként” az ország nyugati határától Sziléziáig, Morvaországig portyáztak. Nemcsak Belgiojoso gróf nem bírt velük, de kudarcot vallott Basta generális, a kor egyik legképzettebb katonája is. A hajdúk meghódították a várakat, Bocskai hűségére vonták a városok népét, Bocskai oldalára álltak a hajdúk és a parasztok mellett a tekintélyes nemesek és főurak is – majdnem az egész ország. Csak az erdélyi szászok ellenállását kellett fegyverrel leverni.

HÓHÉRT AKASZTÓ HAJDÚKAPITÁNY

A szabadságharc során Bocskai hajdúi hihetetlen hőstetteket hajtottak végre. Osgyánnál például Németi Balázs kapitány négyezer hajdúja önfeláldozóan útjába állt Basta tábornok húszezer fős seregének. Amikor a hajdúk már nem bírták tartani az ötszörös túlerő nyomását, az osgyáni kastélyba vonultak vissza, mintegy ötszázan. Itt védekeztek kapitányukkal együtt utolsó erejükig. Németi Balázs végül egy golyótól megsebezve és eszméletét vesztve összerogyott. A császáriak a lábánál fogva felakasztva vallatták – sikertelenül. Végül is a vesztőhelyre vezették. De ekkor az összekötözött kezű fogoly elragadta a hóhér pallosát, s addig vagdalkozott vele maga körül, míg a rárohanó császári katonák le nem gyűrték.

A KORONA SÚLYA

1605 februárjában a Szerencsen összehívott országgyűlésen a magyarországi rendek Bocskait Magyarország fejedelmévé választják, a marosvásárhelyi országgyűlésen pedig Erdély fejedelme lesz. Novemberben Rákos mezején Lala Mehmed török nagyvezír koronát nyújt át neki, s Magyarország királyának nevezi. Ám arcára fagy a mosoly, mikor Bocskai udvariasan visszautasítja a királyi címet, s a koronát csak ajándékként fogadja el. Bocskai tudja – bármennyire is szeretné Magyarország és Erdély egyesítését, ennek még nem jött el az ideje.

HALÁLOS BÉKEKÖTÉS

Bocskai győzött. Katonai sikerei tárgyalásra kényszerítették a császáriakat. Két legjelentősebb diplomáciai sikere a bécsi és a zsitvatoroki béke tető alá hozása volt. A bécsi békében I. Rudolf Habsburg császár elismerte Erdély függetlenségét és biztosította a protestánsok vallásgyakorlatát. Ezenkívül a fejedelemség területe Szatmár, Szabolcs, Ugocsa és Bereg megyék, illetve Tokaj vára révén jelentősen megnövekedett. Ekkor került tehát Erdély kötelékébe a mai Kárpátalja nyugati része is. Egyébként a Bocskai-szabadságharc több szállal is kötődik vidékünkhöz. Ungvár ura, Homonnai Drugeth Bálint a fejedelem egyik legfőbb támasza volt. A helyi lakosság pedig oly lelkesen bekapcsolódott a hajdúmozgalomba, hogy egyes települések (pl. Salánk) még száz év múlva is „zászlót s dobot követeltek, hogy hajdú várossá tétessenek.”

A zsitvatoroki békét a Porta és a császári udvar kötötte. A szultán és a császár véglegesítették az akkori határokat, és befejezték a tizenöt éves háborút. Sajnos Bocskai nem sokkal a békekötések után, 1606 decemberében elhunyt. Állítólag méreg végzett vele – talán így próbáltak bosszút állni rajta a császár hívei?

BOCSKAI POLITIKAI VÉGRENDELETE (részlet)

„…szeretettel intvén mind az erdélyi, mind a magyarországi híveinket, az egymás között való szép egyezségre… az erdélyieket, hogy Magyarországtól, ha más fejedelemség alatt lésznek is, el ne szakadjanak. A magyarországiakat, hogy az erdélyieket (…) tartsák ő atyafiainak és véreknek, tagoknak.”

SZÓMAGYARÁZAT:

landsknecht – zsoldos gyalogos katona
Porta – a szultáni udvar

ÉVSZÁMOK:

1593–1606 – Magyarország és Erdély tizenöt éves háborúja a török ellen
1604 – a Bocskai-szabadságharc kezdete
1605 – Bocskait Magyarország fejedelmévé választották. A szabadságharc diadala
1606 – a bécsi és a zsitvatoroki béke, Bocskai halála

Szöveg és rajz: Kész Barnabás

Hajdú Bocskai seregéből

Bencze Szabó Péter

Az illatos Pici

Elzavartak otthonról. Pedig nem is csináltam semmi különöset, csak hazavittem egy kóbor kutyát. Igazán helyes kis blöki; megsajnáltam.

Igaz, egy kicsit koszos volt. Meg bolhás. Áthívtam Gábort, és megfürdettük a kutyát. A kádban, anyu hajsamponjával. Azért azzal, mert a szappan csípte volna szegényke szemét. De a bolháknak eszük ágában sem volt megdögleni.

Gábor kitalálta: kenjük be az egész kutyát apu arcszeszével. Attól majd elkábulnak az élősdiek, és nekünk már csak ki kell szedegetnünk őket.

Anyu éppen akkor jött haza, amikor a szemöldökcsipeszével egyenként szedegettük a blökiből az elkábult bolhákat.

Elzavartak otthonról. Gábortól meg eltiltottak.

Picit – ezt a nevet adtuk a kutyának – átvittük Gáborékhoz. Nem is csináltunk semmit – hiába mondja a Gábor papája –, csak meg akartuk szárítani védencünket, mert csöpögött belőle apu Fabulon arcvize. És az sem igaz, hogy mi rontottuk el a hajszárítót. Rossz volt már akkor is, amikor a szekrényből kivettük. A kvarclámpához pedig hozzá sem nyúltunk.

Gábort is elzavarták otthonról.

Most itt sétálunk az utcán. Pici – a kutya, Gábor meg én. Érdekes, senkinek sem kell a Pici. Pedig most már gyönyörű tiszta. Még jó szaga is van. Becsengettünk egy nénihez, de az csak kiabált, hogy vigyük innen ezt a randa dögöt. Kirúgtak minket otthonról. A Pici miatt. De mi nem hagyjuk annyiban!

Ma este Gábor csempészi haza Picit. Azt mondja, hogy a gardróbszekrényben csinál neki kuckót. Ott nem veszik észre, mert ott csak a papája régi cipői vannak.

De holnap nekem kell majd befogadni Picit. Én, azt hiszem, a gázóra szekrényében fogok helyet csinálni neki.

Mert csak két hét múlva jön a díjbeszedő néni.

Szuszi

Az illatos Pici folytatása

A Pici nevű után még sok blökit vittünk fel hol hozzánk, hol Gáborékhoz. Persze, mindegyiket elzavarták, de Szuszi valahogyan mégis Gáboréknál maradt.

A téren találtuk, összegömbölyödve vacogott egy pad alatt. Se hosszú, se rövid szőre átázott, úgy nézett ki az egész kutya, mint egy kiöntött ürge. Természetesen felvittük Gáborékhoz – engem előző nap zavartak el egy foltos doggal –, és enni adtunk neki.

A kis korcs sokáig csámcsogott – később kiderült, hogy Gábor papájának a vacsoráján –, majd eltűnt a fűtőtest mögött. Még mindig fázott. Sehogy se tudtuk előcsalogatni; ő csak szuszogott a melegben, még fekete gomborrát sem dugta ki.

Mi átmentünk a másik szobába, magnót hallgattunk. Utána leszaladtunk focizni. Szuszit a radiátor alatt felejtettük.

Gábor papája már otthon volt, mire hazaérkeztünk. És dühöngött: nem találta sehol a tejét és a két pár szafaládéját. Kati néni is megjött a munkából, ő a papucsát keresgélte. „Hol a papucs, hol a papucs?” – mondogatta, és leült egy fotelba.

És megjelent Szuszi: szájában Kati néni papucsával, farkcsonkját csóválva – mert nem volt neki igazi farka, csak egy pici csutka –, és letette a papucsot Kati néni lába elé.

Gábor szülei még késő este is játszottak Szuszival, és eszükbe sem jutott, hogy őt is elzavarják. Szuszi Gáborék kutyája lett, annak ellenére, hogy másnap, amikor egyedül maradt a lakásban, összepisilt mindent, és megette a barna cipőkrémet.

Gábor most reggel, délben és este kutyát sétáltat. Vett nyakörvet és pórázt, és várja a kamionos bácsit, hogy hozzon kintről bolhaövet.

Én is akarok kutyát! De úgyis elzavarnának vele. Jónás Tibi kutyája, a Csuli nevű magyar vizsla hasas, nemsokára kölykei lesznek.

És az egyiket megszerzem!

Tücsök – bélyegből

A *Szuszi* folytatása

Csulinak öt kölyke született. Három lány és két fiú. Vagyis három szuka és két kan – mondta Jónás mamája. Még csukva van a szemük, és semmit sem látnak. Nyafognak, tolakodnak, és mindig enni akarnak. A fürdőszobában, a mosdó alatt laknak egy nagy kosárban. Irtó helyesek, különösen az egyik. Olyan kis hülye, a többiek mind ellökik, ha enni akar. Nem engedik szopni. Én külön adok neki mindig, elzavarom a többi négyet, és őt teszem oda Csuli hasához.

Hazavittem a kis vizslát. Csak megmutatni. Dehogy akartam megtartani! Apu azt mondja, éppen úgy néz ki, mint gyerekkorában a Tücsök nevű kutya Pincehelyen. Anyunak is tetszik, de lakásban… vadászkutyát…?!

Persze, hogy ideiglenesen hoztam át megint Tücsit. A többi kölyök ugyanis beteg lett, és Jónás Tibi megkért, hogy különítsem el Tücsit, nehogy ő is megkapja a kórt. Csak pár napra, karanténba, hozzánk…

Most az ágyam alatt lakik. Egyet lép, egyet pisil – így közlekedik. Néha még gurul is, mert a lába mindig beleakad a lelógó füleibe. Ilyenkor jót nevetünk rajta apuékkal.

Reggel levittem sétálni. Találkoztunk Gáborral meg Szuszival. Szuszi óvatosan megszagolgatta, megnyalogatta Tücsit. Összehaverkodtak. A többi kutyasétáltatónak is tetszett Tücsi, különösen a Fifis bácsinak.(Ez a bácsi egy ötméteres pányván sétáltatja Fifi nevű kutyáját.) Mondta is másnap a buszon anyunak, hogy gyönyörű kutyát vett nekem.

Már egy hete, hogy nálunk van Tücsök. (Persze azonnal elviszem, ahogy elmúlik a kutyajárvány. Igazán.)

Tegnap átjött a Jónás mamája, és mindenféle papírt hozott magával: törzskönyvi előjegyzést, oltási bizonyítványt. Akkor derült ki, hogy Tücsöknek már van neve. Bagolyréti Beának hívják. Azért kezdődik mind a két neve b-vel, mert ő a második kennelből* született, és a b betű is második az ábécében.

Anyuék csodálkoztak is, hogy miért jött a Jónás néni a papírokkal. De még jobban csodálkoztak akkor, amikor megmutatta nekik azt a szerződést, amit én írtam alá: 1db zsemleszínű, rövid szőrű, szuka, magyar vizsla fajtájú kutyát megvásárolt az alulírott – az én vagyok –, ezerötszáz forintért.

Az üzletet szerencsére nem lehet visszacsinálni, mert a Jónás mamája már be is jelentette a MEOSZ-nak – a Magyar Ebtenyésztők Országos Szövetségének –, hogy én vagyok a kutya tulajdonosa.

Úgyis utáltam már gyűjteni az iskolai takarékbélyegeket. Rengeteget kellett ragasztgatni addig, amíg ezerötszáz forintnyi bélyeg összegyűlt.

**kennel* – kutyák tenyésztésére és idomítására szolgáló telep

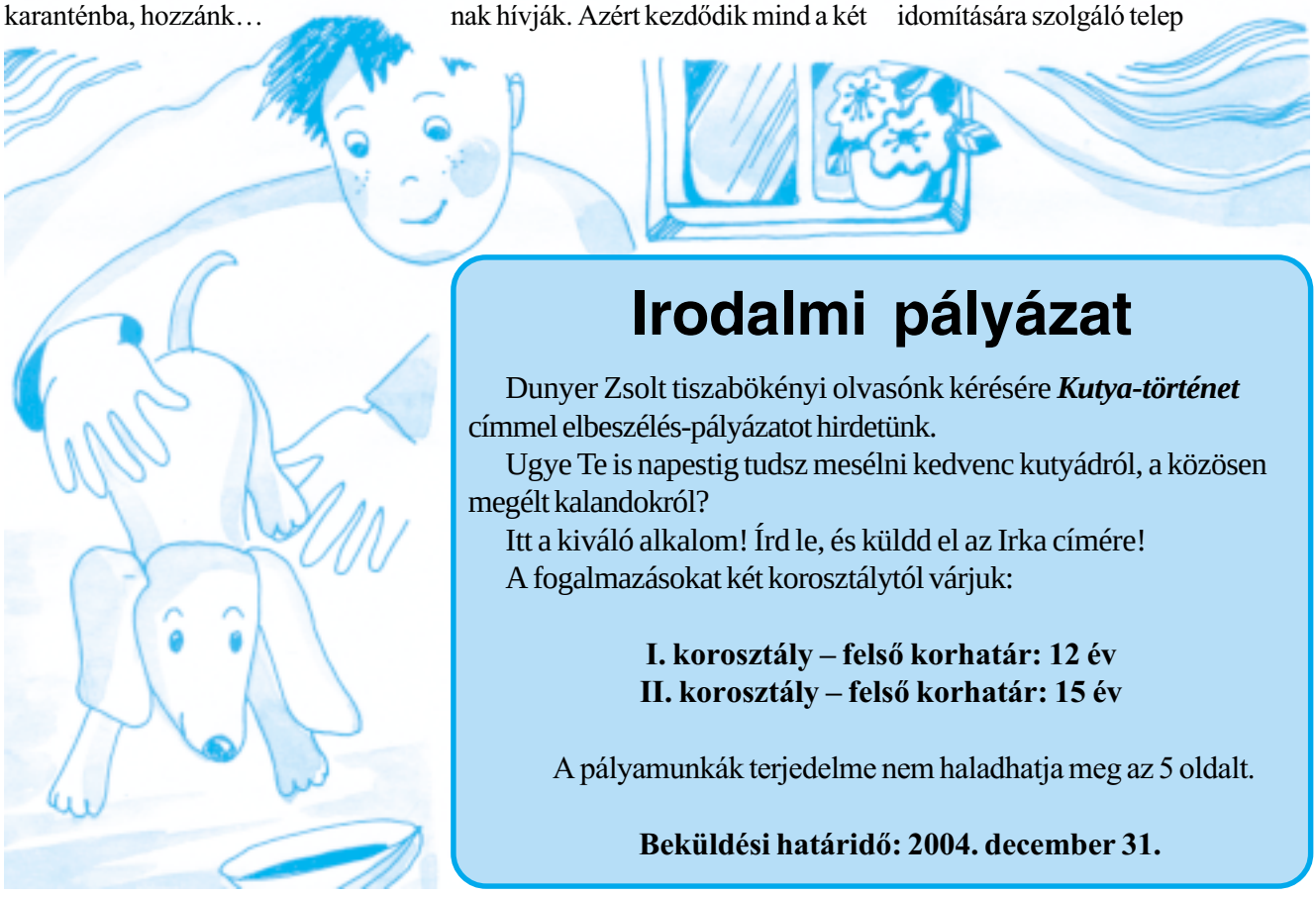

Irodalmi pályázat

Dunyer Zsolt tiszabökényi olvasónk kérésére ***Kutya-történet*** címmel elbeszélés-pályázatot hirdetünk.

Ugye Te is napestig tudsz mesélni kedvenc kutyádról, a közösen megélt kalandokról?

Itt a kiváló alkalom! Írd le, és küldd el az Irka címére!

A fogalmazásokat két korosztálytól várjuk:

I. korosztály – felső korhatár: 12 év
II. korosztály – felső korhatár: 15 év

A pályamunkák terjedelme nem haladhatja meg az 5 oldalt.

Beküldési határidő: 2004. december 31.

Postabontás

Szokolcsák Andrea és osztálytársai

Az én osztályom, Az én iskolám

fogalmazáspályázat eredményhirdetése:

I. korosztály. Egyetlen dolgozat érkezett a 3. osztályos mezővári Bedő Lászlótól.

II. korosztály

I. helyezett: Badó Gabriella (Tiszaágtelek) és Hiába Anita (Beregszászi Magyar Gimnázium)

II. helyezett: Ábrány Ivetta (Rafajnaújfalu) és Héder Zsuzsanna (Tiszakeresztúr)

III. helyezett: Kiss Henrietta (Szernye)

III. korosztály

I. helyezett: Mező Andrea (Eszeny)

II. helyezett: Csulák Evelin (Gut)

III. helyezett: Ilku Edina (Aklihegy)

A pályázat győztesei az ajándékot az Irka terjesztőktől kapják meg.

Levelezni szeretnének

Nagy Alexandra (Nagyszőlősi járás, 90371 Fertősalmás, Kossuth u.18.) 13 éves. Szereti a verseket és a rejtvényeket.

Révész Anita (Ungvári járás, 89461 Tiszaújfalu, Petőfi u. 36/a.) 12 éves. Kedvenc tantárgya a magyar nyelv és irodalom, a történelem és a földrajz. Hobbija a kerékpározás, a zenehallgatás, szeret táncolni, énekelni és rajzolni.

Szabó Vivien (Ungvári járás, 89461 Eszeny, Dózsa György út 23.) 11 éves. Szeret táncolni, énekelni, zenét hallgatni. Kedvenc tantárgya az angol, a matematika, a rajz, a testnevelés és a magyar nyelv.

Román Bianka (Ungvári járás, 89432 Szürte, Petőfi út 74.) 11 éves, 5. osztályos tanuló. Szereti a komolyzenét, szeret zongorázni, kerékpározni, futni, táncolni, olvasni. Gyűjti a szalvétákat és a képeslapokat.

Jászik Alexandra (90200 Beregszász, Tamás Mihály u. 45.) 10 éves. Kedvenc tantárgya az ének, a testnevelés, az angol és a magyar nyelv. Nagyon szeret zenét hallgatni, olvasni, rejtvényeket fejteni és kézimunkázni.

Kovács Alexandra (Ungvári járás, 89502 Csap, Gagarin u.10.) 12 éves. Szeret szórakozni, szeretne levelezés révén új barátokra találni. Kedvenc tantárgya a testnevelés. Fülbevalókat gyűjt. Minden levélre válaszol.

Grigorjeva Karina (Ungvári járás, 89502 Csap, Puskin u. 5.) 11 éves. Kedvenc tantárgya a rajz, az ének, a matematika, az angol és az ukrán. Szeret táncolni, énekelni és zenét hallgatni.

Kocsis István (Ungvári járás, 89432 Szürte, Rákóczi u. 29.) 10 éves. Kedvenc állata a delfin. Szereti a történelmet, a dinoszauruszos könyveket, szeret sportolni.

Illár Dóra (Ungvári járás, 89433 Rát, Petőfi u.73.) 12 éves. Barna hajú, zöld szemű lány. 152 centiméter magas. Hobbija a futball, a kerékpározás és a rajzolás. Kedvenc tantárgya a rajz, a magyar nyelv és irodalom. 12-14 év körüli fiúk és lányok leveleit várja.

Darcsi Edina (Munkácsi járás, 89672 Fornos, Arany János u. 32.) 12 éves. Barna szemű lány. Hobbija a zenehallgatás, szeret táncolni. Gyűjti a szalvétákat és a képeslapokat. Kedvenc tantárgya a rajz, az ének és a testnevelés.

Szokolcsák Alexandra (Munkácsi járás, 89657 Gorond, Duhnovics u. 292.) 12 éves. Barna hajú, barna szemű. Szeret tévét nézni, zenét hallgatni, szereti a virágokat. Plüssállatokat és matricákat gyűjt.

Frencsák Szlávik Miroszláv (Ungvári járás, 89463 Nagydobrony, Hadar u. 35.) 14 éves. Barna hajú, zöld szemű fiú. Szeret számítógépezni, futballozni. 14-15 éves lányok társaságára, leveleire vágyik. Kéri minél több lány levelét.

Sós Béla (Ungvári járás, 89463 Nagydobrony, Széchenyi u. 23.) 12 éves. Barna hajú, barna szemű fiú. 12-13 éves lányok leveleit várja.

Biró Sándor (Ungvári járás, 89463 Nagydobrony, Garb u. 6.) 12 éves. Barna hajú, barna szemű fiú. Szeret futballozni, kerékpározni. 12-13 éves lányok leveleit várja, ígéri, hogy mindenkinek válaszol.

*Bahus Katali*n (Beregszászi járás, 9023 Gát, II. Rákóczi Ferenc u. 27.) 13 éves. Kedvenc tantárgya a német, a matematika, a rajz és az ének. Szeret táncolni. Szereti a halakat. Jó humorérzékű fiúk és lányok leveleit várja.

Gorgyienkó Viktória (Ungvári járás, 89463 Nagydobrony, Erdőhivatal u. 34.) Kedvenc állata a kutya és a cica. Kedvenc sportága a futball és a röplabda. 12-13 éves lányok és fiúk leveleit várja.

Kovács István (Ungvári járás, 89463 Nagydobrony, Erdőhivatal u. 17.) 14 éves. Kedvenc állata a kutya, szereti a futballt.13-14 éves lányok és fiúk leveleit várja.

Kovács Anita (Ungvári járás, 89463 Nagydobrony, Erdőhivatal u.17.) Kedvenc állata a kutya.

A 2004/1. szám megfejtései:

15. oldal: **aul**: falu Belső-Ázsiában és a Kaukázusban; **bej**: török méltóság

17. oldal: A hóember születésnapi bulijára a gólya és a fecske nem kapott meghívót.

20. oldal: A népi hiedelem szerint gyertyaszentelőkor bújik ki a medve a barlangjából. Ez február 2-án van. Ha meglátja az árnyékát, visszabújik, ilyenkor hosszú télre számíthatunk. Ha borús az idő és nem látja meg, akkor hamarosan beköszönt a tavasz.

29. oldal: Elrejtett állatok: liba, bika, eb, szamár, hangya, kacsa, kos, ló, moly, egér, kígyó, hal.

Mértékegységek: pint, akó.

Összetett szavak: a közös tagok első betűinek összeolvasása Arany János nevét adja.

Lányok, lányok…: a kérdőjel helyére a 4-es kép illik.

Logikus: a keresett szám a 15.

A sorsolás alapján könyvet nyert: Román Bianka (Szürte), Kota Ádám (Kaszony), Kocsis Diána (Rát), Banga Melánia (Szalóka), Héder Zsuzsanna (Tiszakeresztúr), Jankovics Bettina (Palágykomoróc), Sass Brigitta (Csonkapapi), Szabó Gréta Flóra (Mezővári), Bahus Katalin (Gát), László Szabina (Macsola), Páva Erika (Tiszabökény).

A 2004/2. szám megfejtései:

14. oldal: A krumpli legismertebb rokon értelmű szavai: burgonya, csicsóka, pityóka, kolompér.

15. oldal: A mesével kapcsolatban a következő közmondások juthatnak eszünkbe:

Amilyen a munka, olyan a jutalma.; Aki sokat markol, keveset fog.; Ki mit főzött, egye meg.; Aki nem dolgozik, ne is egyék.

17. oldal: A hímes tojás díszítésének módjai: batikolás, karcolás, levélrátét, textilrátét, matrica stb.

20. oldal: Legkorábban a vadludak térnek vissza.

29. oldal: Számportrék: A) -19, B) -31, C) -11, D) -31, E) -147.

Kakukktojás: a 4. halacska nem illik a sorba, mert csukva a szája.

Szókereső: pont, gúla, ív, sugár, kör, sík, vonal.

Mi a foglalkozásuk?

1. N. Garay Márta – magyartanár
2. Dr. Szitt Ernő – rendőrtiszt
3. Hovik Antal – hivatalnok
4. Kassa Piri – kisiparos
5. Srég Zoltán – légtornász

Betűrejtvény: Ninivé, egynemű

A sorsoláson a következő megfejtőknek kedvezett a szerencse: Török Henrietta (Mezővári), Hidi Katalin (Csap), Vass Éva (Mezővári), Banga Melánia (Szalóka), Héder Zsuzsanna (Tiszakeresztúr), Nagy Nikoletta (Mezővári).

Kérések, kívánságok rovata

Szerkeszti: Kovács Erika

Régi olvasója vagyok a lapnak. Nekem nagyon tetszik, minden számát megveszem. Szeretem benne a meséket, a verseket, a különböző feladatokat, a rajzokat és a képeket is.

Kocsis István (Szürte)

Kedves István! Örömmel olvastam kedves soraidat lapunkról. Egy-egy ilyen levél elolvasása után még több lelkesedéssel, bizakodással látunk hozzá az újabb számok megjelentetéséhez a nehézségek és bizonytalanságok ellenére is. Köszönjük szépen.

***

Szokolcsák Alexandra Gorondról azt írja, hogy iskolájukban a gyerekek nagyon szeretik az Irkát. A tanulók 1.-től a 7. osztályig rendszeresen megvásárolják. Osztályáról küldött nekünk egy fényképet is, amit most örömmel teszünk közzé.

***

Köszönöm, hogy külditek a lapot Szernyére is. Sok mindent lehet belőle tanulni. Rengeteg ötletet adtatok a farsangi jelmez készítéséhez is. Köszönöm, további jó munkát kívánok a szerkesztőség minden tagjának.

Fejes Krisztina (Szernye)

Kedves Krisztina! Neked is köszönjük a jókívánságokat, továbbra is igyekszünk olyan ötleteket adni, melyeknek mindannyian hasznát veszitek.

***

Egyre több olyan levelet kapunk tőletek, melyben véleményt mondtok lapunkról. Minden tanácsnak, kérésnek nagyon örülünk, de a legnagyobb elismerés az, amikor szeretettel írtok az Irkáról. Olvassunk most bele egy újabb ilyen hangulatú levélbe.

„Én nagyon szeretem az Irkát. Nemrégiben olvasni támadt kedvem, és a polcon már semmi érdekes könyvet nem találtam, mire elővettem az összes Irkámat, és nagyon sok érdekes dolgot találtam benne: meséket, verseket, rejtvényeket. Az Irka mellett sosem unatkozom, nagyon hálás vagyok ezért a lap minden szerkesztőjének és vezetőjének. Az Irka engem mindig felvidít, remélem más gyerekeket is. Kívánok a szerkesztőknek még sok-sok hosszú évet az Irka mellett.”

Bahus Katalin (Gát)

Miért?

Miért tud a víz jéggé fagyni?

Nyáron nyakig merülsz bele, télen meg korcsolyázol rajta. Nem furcsa?

A Biblia szerint Jézus a vízen járt, a Galileai-tenger tetején. De amikor a jégre megyünk, nem a vízen járunk-e mi is? Csak fagyott vízen.

Hogyan lehetséges ez? Könnyű lesz megértened egy egyszerű hasonlat segítségével.

Gondolj az iskolaudvarra. Ott nyüzsög a sok gyerek, de te nyugodtan át tudsz menni köztük az udvar egyik végéből a másikba, hacsak mind össze nem kapaszkodnak, mondjuk, hatos csoportokba, s a csoportok is egymással. A jégben is valahogy ilyenformán kapaszkodnak össze a vízrészecskék. Akkor pedig vége a szabad nyüzsgésnek, a szabad átjárásnak.

Tudod-e, hogy

a) az ókori egyiptomiak úgy gondolták, hogy a Föld egy fekvő isten, akinek testéből fák és virágok sarjadnak?
b) azt hitték, hogy az ég egy fölé hajoló istennő, a csillagok pedig a ruháján levő ékszerek?
c) az ókori görögök úgy képzelték, hogy a Föld lapos, vízen úszó korong, az ég pedig kupola, amelyet egy Atlasz nevű isten tart?
d) hosszú éveken keresztül úgy hitték, hogy a Föld lapos, a tengerészek elvitorlázhatnak a végéig?

Kukta Peti, Kukta Panni

Nem csak lányoknak!

Almás sajtkrém

Hozzávalók: 2 alma, 1 dl tejföl, 10 dkg reszelt sajt, só, pici őrölt bors, citromlé.
Eszközök: kés, reszelő, tál, fakanál.
Elkészítési idő: kb. 15 perc

Az almát megmossuk, vékonyan meghámozzuk, majd félbevágjuk. A magházát eltávolítjuk, az almát lereszeljük, és jól összekeverjük a tejföllel. Megreszeljük a sajtot, hozzáadjuk, az egészet újra összekeverjük. Egy-egy csipetnyi sóval, őrölt borssal meg néhány csöpp citromlével ízesítjük.

Letakarjuk, és pár órára a hűtőszekrénybe tesszük.

Friss kenyérrel jóízű vendégváró uzsonna.

Jeles évfordulók Magyarország történetéből

November 2.

Az első bécsi döntés

1938. november 2-án Bécsben Németország és Olaszország külügyminisztere döntőbírósági határozatot hozott a magyar–csehszlovák határvita kérdésében. A határozatot Ribbentrop német és Ciano olasz külügyminiszter (a francia és az angol kormány képviselői lemondtak a részvételről) hirdette ki a bécsi

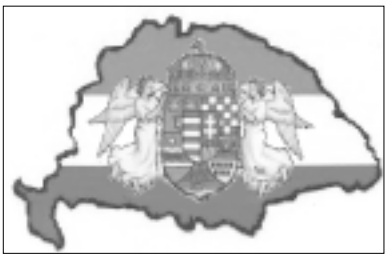

Belvedere-kastélyban. Az első bécsi döntés 11 915 km^2 nagyságú területet 867 747 fő lakossal (70-80%-a magyar volt) csatolt vissza Magyarországhoz a Trianonban elvett területekből. Ekkor került vissza Magyarországhoz többek között Kassa, Érsekújvár, Komárom, Munkács és Ungvár.

A bécsi döntésben megítélt területekre a magyar honvédség 1938. november 5. és 11. között vonult be. Horthy Miklós kormányzó személyesen vezette az alakulatokat november 6-án Komáromban (itt is a jellegzetes fehér lovon), majd november 11-én Kassán.

Toldi párviadala

A bajnok idős korában sem unatkozott: kalandot kalandra halmozott. Egy ízben megsértődött Lajos királyra, s három évig feléje sem ment a királyi udvarnak. Nem is igen hiányzott az uraknak addig, míg egy olasz bajnok nem érkezett az udvarba, aki párviadalra hívta ki a magyar vitézeket. De akárhányan álltak is ki ellene, mindig az olasz maradt a győztes.

Lajos király ezt látva felsóhajtott:

– Hej, ha Toldi Miklós itt lenne!

Ám egyszer csak bevágtatott a porondra egy öreg szerzetes arcába húzott csuhával, hatalmas kopját lóbálva kezében.

– Ugyan, ki lehet ez? – álmélkodott az udvari nép. De választ nem kaphattak, mert a két lovag már össze is csapott, s az olasz máris kiesett a nyeregből. Csak ekkor ismerték fel az álruha alatt az öreg Toldit, aki feledve a régi sértést, eljött, hogy erős karjával megvédelmezze a magyarok címerének becsületét.

Kép és szöveg: K. B.

Idézetek iskolai dolgozatokból

(Lengyel János gyűjtése)

Toldi Miklóst Arany János dolgozta fel.

*

Petőfi Sándor már halála előtt megírta verseit.

*

A kőszívű ember fiai kőművesek voltak, akik közül Kőműves Kelemen volt a leghíresebb.

*

Vak Béla magyar király tisztán látta a jövőt.

*

XVI. Lajos fejét vesztette a forradalom hírére.

*

Az Istvánnal viszálykodó Koppány belső széthúzás miatt négy részre szakadt.

*

A hétéves háborút kisebb-nagyobb megszakításokkal 90 évig vívták.

*

Iván orosz cárról később derült ki, hogy rettegett.

*

Szentpétervárt I. Péter cár építette Leninnek.

*

Paganini már ötéves korában fuvolán hegedült.

*

Neil Amstrong volt a legismertebb holdkóros.

A mi nyelvünk

Felhők

(Részlet)

Bár nem beszélünk manapság az Árpádok nyelvén, de megértenénk, megéreznénk egymást, ha egy lovas vitéz életre ébredne a nyírségi homokbuckák alatt régi sírjában. Tudnánk felelni Mátyás királynak, ha halottaiból felébredve az utat tudakolná Buda felé. A Rákóczi korabeli kurucokkal elmulatozhatnánk, ha egy hegyaljai pincében kilépnének a falból.

Kis forrásból eredő folyó a nyelvünk, táltosok és hittérítők, a Don mellől jött harcos keleti fejedelmek és furulyázó pásztornépek szavaiból keletkezett. Szerelmes költők és névtelen történetírók tollán és lantján át jöttek az új magyar szavak, mint korai ősszel elszállnak a virágok pelyhei a hegytetőkről, elgurul az őserdei makk, útra kél a pókháló. Az első költők leszedegették a süvegjük mellől a pókhálót, és szép magyar szavakat szőttek a puszták felett lebegő virágpelyhekből. A névtelen jegyzők a tölgyfák lehullott gyümölcsét szedegették össze.

Fegyverkovácsok munkája közben, harci mének legeltetése alatt, a holdfénynél éneklő pogány asszonyok dalolásából született a magyar nyelv. A csodaszarvas rázta le agancsával az erdő ékszereit, a piros bogyókat, hogy szép magyar szavak legyenek belőlük. A Tiszán, sötét éjjelen, egy andalgó halászlegény meglepett szívéből pattant fel egy új szerelmes szó, mint a hóvirág. És az Árpád-királyok sírboltjaira új magyar szavakat vésték. Az igricek nyelve sok viszontagságon ment keresztül, amíg mai ékességeihez jutott.

A magyar nyelv a Tiszához hasonló kanyarulatokkal vándorolt útján. Növekedett, szélesedett, gyarapodott.

Krúdy Gyula

Unaloműző elfelejtett régi játékok

Ha a rossz idő miatt beszorulunk a szobába, vidám hangulatot teremthetünk néhány régi, elfelejtett játék felelevenítésével.

Fekete, fehér, igen, nem

Kiszámolunk egy kérdezőt, aki sorra kérdéseket tesz fel. Például: *Milyen színű a cipőd? Szereted a túrós palacsintát?* A megkérdezett bármit mondhat, kivéve ezt a négy szót: fekete, fehér, igen, nem. A kérdező igyekszik olyan kérdéseket feltenni, hogy szinte rákényszerítse a felelőt e szavak használatára.

Aki kimondja a tiltott szavakat, zálogot ad.

Teáskanna

A játékosok félkörben helyezkedtek el, két gyerek velük szemben egymás mellé ül.

Mielőtt a játék elkezdődne, a két kiválasztott játékos kimegy a teremből, és kint megbeszélnek egy olyan szót, amelynek kettős értelme van. Például: ***körte*** (gyümölcs és villanykörte); ***fül*** (az emberi fül, a lábas, táska stb. füle); ***villa*** (evőeszköz és lakóház); ***fa*** (élőfa és bútor); ***szem*** (emberi szem és termény) stb.

Egymás között elosztják, ki melyik értelemben használja a kitalálandó fogalmat.

Visszatérve leülnek, és felváltva kezd mindegyik a saját *körtéjéről* beszélni, de közben a *körte* szót nem mondhatja ki. Helyette azt mondja, hogy ***teáskanna.*** Például: Az én teáskannám üvegből van. Az én teáskannámat fáról kell szedni….

Addig beszélgetnek, míg valaki ki nem találja a többjelentésű szót.

Ábécé-étlap

Az első játékos mond egy ételnevet, amelyik *a*-val kezdődik (például almaleves), a második *b*-vel (például borsófőzelék), a harmadik *c*-vel (például cékla) és így tovább. A játék feltétele, hogy minden résztvevő ismerje az ábécét!

Ha már jól megy a játék, akkor úgy is játszható, hogy mindenkinek fel kell sorolnia az előzőleg mondott ételeket.

Kik ők?

Elkészítettük három gyerek betűportréját. Kik ők?

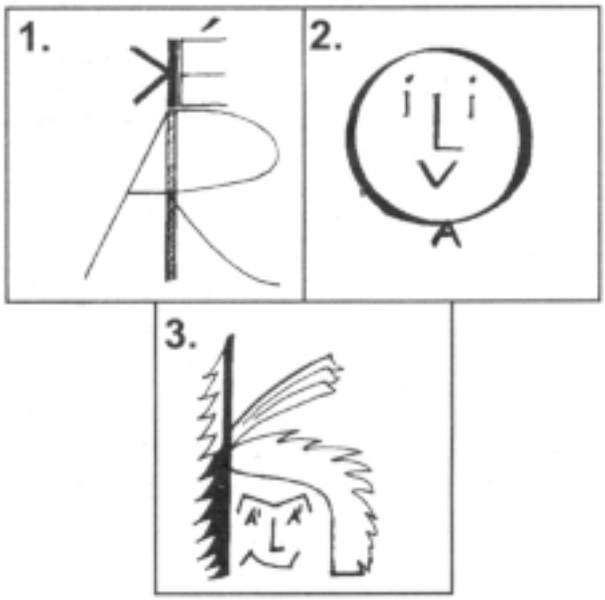

Összekeveredett állatnevek

Két állatnév betűi összekeveredtek. Melyik két állatról van szó?

G T R R F A I A S K S I

Színező

Sötétítsd be a ponttal jelzett mezőket. Mi van a képen?

Mi a jelzője?

Egy-egy királyt, uralkodót valamely szembetűnő tulajdonsága miatt állandó jelzővel ruháztak fel a történelem. Keresd meg az egyes királyokhoz tartozó jelzőket, azaz egyeztesd össze a betűket és a számokat!

1. Dobzse	**a) Kálmán**
2. Földnélküli	**b) László**
3. Szép	**c) Richárd**
4. Könyves	**d) Mátyás**
5. Igazságos	**e) János**
6. Oroszlánszívű	**f) Vilmos**
7. Hódító	**g) Fülöp**

Kakukktojás

Egy valami kilóg a sorból. Melyik az, és miért?

1)	2)	3)
Tosca	**Alfa Romeo**	**Rózsa**
Traviata	**Fiat**	**Kökörcsin**
Denevér	**Pavarotti**	**Gladiólusz**
Rigoletto	**Audi**	**Gerbera**
Bánk bán	**Austin**	**Tulipán**

Beküldési határidő: 2004. november 25.

Tündérujjak

Tökfilkó

Tökbábot készíthetünk az indán maradt csenevész tökökből. Ismert a lopótök, a dísztök, a spárgatök, a sütőtök, különleges a békatök, a kígyótök, a sonkatök, a kiflitök…

A kisebb termésekből készülhet a báb feje, a nagyobbakból a teste. Ezt a *Tökfilkó*t szárított narancshéjjal díszítettük, a báb arcát apró ágdarabokkal alakítottuk. Narancshéjat többféleképpen száríthatunk: használhatunk spirál alakban hámozott héjat vagy kifacsart félnarancsot. Mindkettőt meleg helyen hagyjuk szikkadni.

A száraz narancshéjat ollóval vághatjuk a kellő formára, egy tűvel kilyukasztjuk, a bábura tűzzük. Szemét, száját apró ágdarabokból alakítjuk ki.

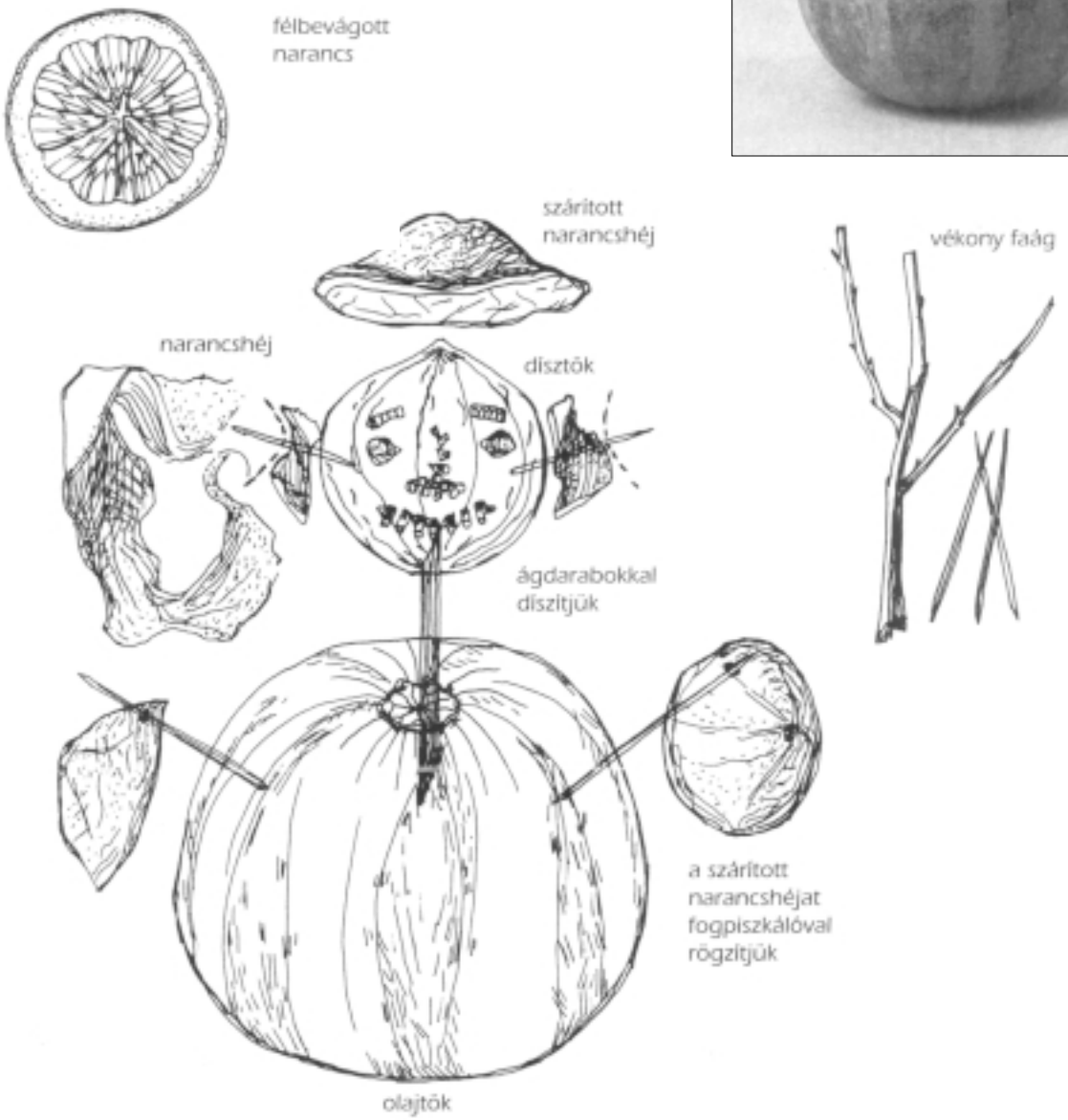

DÖNGICSÉLŐ
ÓVODÁSOK MELLÉKLETE • SZERKESZTI GABÓDA ÉVA

Gáspár János

A kisnyúl és a holdvilág

Egyszer egy szép holdvilágos este
a nyulacska élelmét kereste:
a nyulat meg a vadász megleste,
durr, a puskáját reá sütötte.

A serét a kis nyulacska helyett
egy fatörzsbe fúrt magának helyet,
a vadász meg csupa bosszújába
újból töltést tett a puskájába.

A megrettent kisnyulacska legott
egy zöld bokor alá zsugorodott:
s hogy a vadász rája ne lelhessen,
kérte a szép holdat, hogy ne süssön.

Megszánta a hold és nemsokára
felhőből palástot vont magára:
és azonnal olyan sötét éj lett,
hogy a vadász egészen eltévedt.

És a nyúl a bokornak alatta
ágyacskáját jól megigazgatta,
kabátját és csizmáit letette,
és az éjjelt szépen átpihente!

Weöres Sándor

A cinke és a vadrózsabokor

Cinke pittyen,
Csipkegallyra száll:
Ily bogyóra vágyakoztam
jó ideje már.

Szegény cinke,
ha bogyóra lel:
csipkerózsa kis szívével
talán áttelel.

Csoóri Sándor

Rikoltások

Nincs édesebb a nádméznél,
az lenne jó, ha rám néznél!
Rám néznél és elkísérnél,
még a kutyánktól se félnél.

Szakítanék neked almát,
úgyis tudom, hogy akarnád,
pirosat vagy citromsárgát,
míg a kerten rigó száll át.

Fölmásztam az almafára,
odalett a nadrág szára.
Hogyha lenne rongy-ünnep,
én lennék ott a herceg.

József Attila

Hangya

A bábok között elaludt a hangya.
Szél, a bábokat most el ne fúdd!
Különben jó az is.

Kis fáradt fejét csillámokra hajtja
és alszik véle csöpp árnyéka is.

Egy szalmaszállal fölkelteni szépen!
De jobb, ha már indulunk haza,
erősen beborult –

A bábok között elaludt egy hangya
és – hopp – egy csöpp már a kezemre hullt.

Elrejtőzne a kis nyúl...

...csakhogy az őszi kopár erdőben ez nem is olyan egyszerű! A vadász biztosan meglátná, ha nem bújna el a vastag törzsű fák mögé!

A két egyformának tűnő kép között hét apró eltérés van. Ha eléggé szemfüles vagy, te is megtalálod őket.

Egy gomba, két gomba...

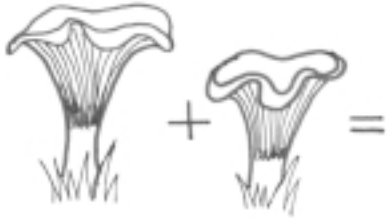

Peti gombázni indult, talált is mindenféle gombát, és nem is keveset! De vajon hányat?

Itt-ott rejtőztek a bokrok alatt.

Egyik fajtából ennyit, a másik fajtából annyit lelt. Te meg tudod mondani, mennyit?

Ne csak mondjad, rajzold is az egyenlőségjel(=) mögé. Nagycsoportosok számmal is odaírhatják. A gombákat színezd is ki!

Ügyeskedj! Készíts szalvétagyűrűt!

Színezd ki kedvedre a pillangó szárnyán lévő pöttyöket, majd vágd ki ollóval a pillangóformát. Vagdald be a szárnyak melletti vonalat a jelölt pontig. Hajtsd be a szaggatott vonal mentén. A szárnyakat illeszd össze, és máris kész az ötletes szalvétagyűrű. Terítéskor lepd meg családod minden tagját!

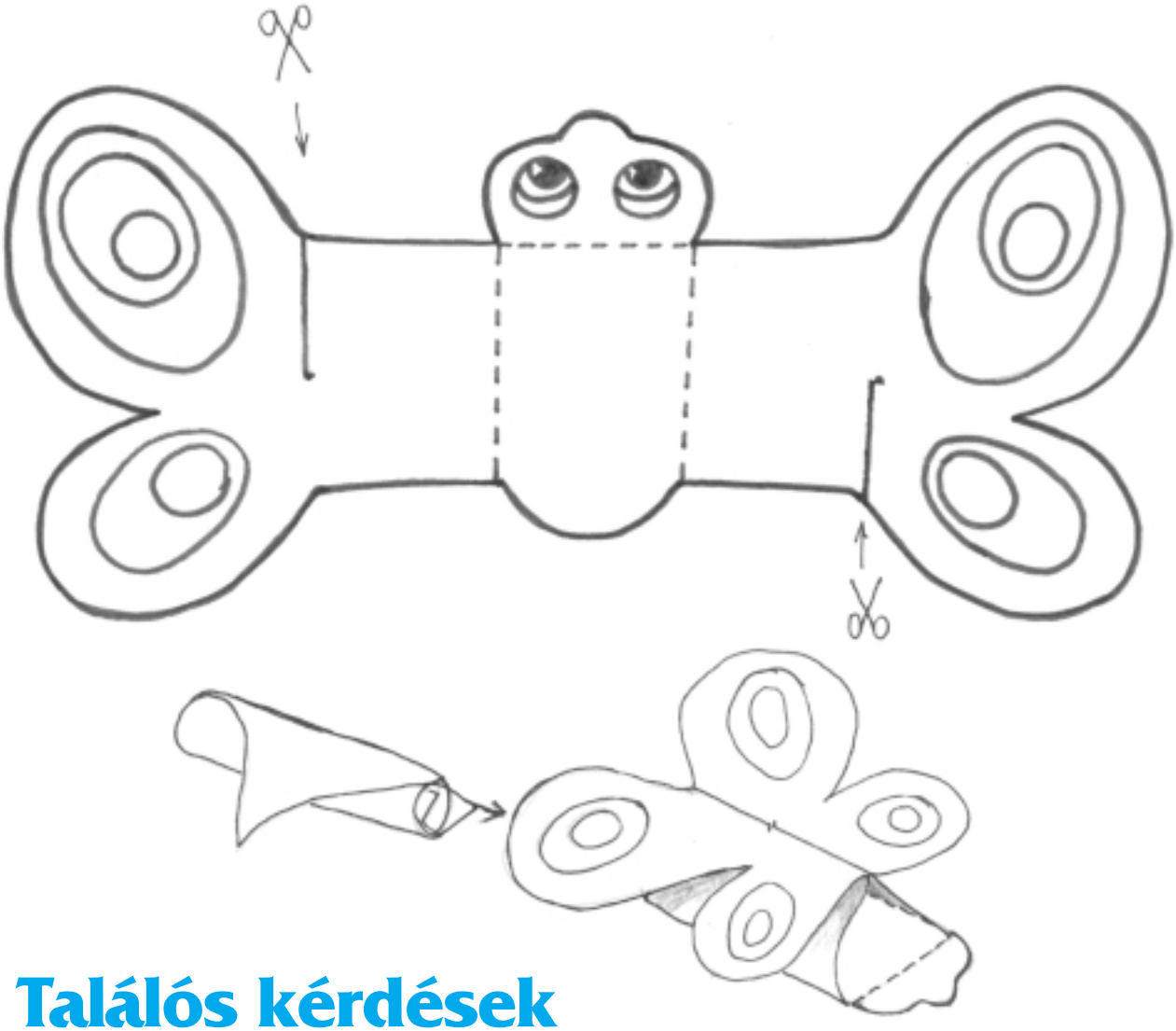

Találós kérdések

Miért fut a nyúl a hegyen át?

(Mert nincs lyuk rajta)

Meddig szalad a nyúl befelé az erdőbe?

(A közepéig, mert onnan már kifelé szalad)

Hogy hívják a farkast a pásztorok?

(Nem hívják, hanem kergetik)

Melyik ló nem bánja, ha kilógatják az ablakon?

(A zászló)

Olyan, mint egy tűpárna,
Görögdinnye, tövises,
Gondolkozz csak,
Ne siess!

(Sündisznó)

Négy tipi-topja,
két kis hegyes botja,
lyuk fölött
egy hegyes karója.

(Macska)

Tarbay Ede

Mese a neszekből született pikuláról

A műhely tele volt gyantaszaggal,
a földön forgács göndörült,
vékony porral a szék és asztal
reggeltől estig megterült.
Ládák készültek itt, meg rokkák, ágyak,
tekenők kenyérnek, bölcsők kicsi lánynak,
míg egyszer ebben a surrogásban,
hol nem léptem, csak csoszogtattam lábam,
sokféle neszből, hangból született
egy különös és igazi csoda,
egy meggyfa csőrű, furcsa pikula,
mely akkor is szólt, ha senki se fújta,
s ráadásul nem is billegett
billentyűin emberfia ujja.

Csodálta is a környék népe,
kit arra vitt a dolga,
be-bekukkantgatva Jóska műhelyébe
a Pék, a Molnár, Jóságos Boszorka.
Ültek, hallgatták ezt a vidám nótát,
amely cifrázva föl- meg leszaladt,
lesték a mester különös rigóját,
a meggyfa csőrű, furcsa madarat.

Hanem – bizony no, így szokott ez lenni –
a házba egyszer betért egy idegen,
és mindenfélét elkezdett fecsegni,
hogy „így meg úgy” és „ez rosszul megyen”.
„Minek jönnek a népek? Szájat tátni?
Ne legyen, mester, hallja már, szájtáti!
Legyen az ingyen nótából elég!
Eztán, ha bárki hallani akarja,
mint szól a pikula, mint hajlik a hangja,
fizesse meg, de jócskán, örömét.”

Ellenkezett elébb az asztalos,
hisz munka nélkül még senki se kért,
semmilyen iparos
ezen a vidéken semmiféle bért.
Ellenkezett azért is, mert barátja
(s ha nem, akkor sógora)
volt a fél falu és komája
s a maradék meg ivócimbora.
Az idegen csak bizonygatta akkor:
„Én jót akartam, tanulj a szavamból!
Itt ez a rigó-pikula, vagy mi az ördög:
ha pénzt szedsz a dalért,
nem is sokat, csak egy-két csip-csup tallért,
a gyalupadon dolgod soha nincs több.”

Végül Jóska beadta derekát,
az idegen meg, ahogy jött, eltűnt.
Víg mesterünk azonmód belevág
a pingálásba. „Egy kis táblát festünk,
megszerkesztünk egy írást,
egy csalogató mutatványra hívást.
AKI A MUZSIKÁT SZERETI,
A SZÍVBŐL JÖVŐ DERŰS PIKULÁZÁST,
MŰHELYEMBEN IGÉNYBE VEHETI
A VARÁZSLATOS MEGGYFA MUZSIKÁJÁT.
BELÉPŐDÍJ EGYETLENEGY TALLÉR,
KEREKEN 100, AZAZ EGYSZÁZ FILLÉR.”

Az emberek, bár megütköztek rajta,
hogy ez az írás minek és mifajta,
szombaton, mert hiányzott a nóta –
beléptek a kisöpört műhelybe.
Az egy-egy tallért zsebre tette Jóska,
ők meg várták, szemüket lesütve.
Nagy volt a csend, a tisztaság,
Sehol a régi megszokott por,
kiseprűzték a forgács illatát –
megszabadult az ablak pókoktól, hálóktól.
Mikor a műhely megtelt jó degeszre,
Jóska bement a pikuláért.
Szokott helyén, a polcon elhelyezte,
s várták a nótát, azt, a Muzsikáét.
Várták, várták, de a nóta késett,
nem szólt a furcsa varázsos furulya,
nem kezdődött, csak nem, az Igézet,
feszengett a sok vendég, koma.

Előbb pirulni kezdett,
majd szabódva hebegett Jóska,
mivel zavara mindegyre nagyobb lett,
hümmögött, a pikulát igazgatta,
de az meg se nyikkant.
Heherészve tette az asztalra,
aztán fújta, majdhogy szét nem pukkant.
Fújhatta ugyan, nem jött abból szusz se.
Jóska érezte: baj van, istenúgyse!
Mit is tehetett mást, az egy-egy tallért,
másoknak pedig 100, azaz egyszáz fillért
sorra visszaadta.
És furcsamód, hogy nem volt már több pénze,
hiába nyúlt az erszénybe, zsebébe,
egyszerre hallszik, lám, a flóta hangja!
Azóta is csak zeng a szűk műhelyben,
zeng a pikula,
szállnak a hangok, szólnak a nagy csendben,
muzsikál a meggyfa furulya.

No, és Jóska?
Bizony, no, azóta
nem hallgat már semmilyen jöttmentre
– mint mondják: kénkő-bűzös Idegenre – ,
ki mást súg neki, mint amit a szíve.
Így maradt meg végül Jóska *régi* híre...

Mikulás

Tündérujjak

Hozzávalók:

piros és fehér krepp-papír, piros vagy fehér hímzőcérna, olló, ragasztó, fekete filter vagy fekete filctoll (szemek)

Az elkészítés menete:

A piros krepp-papírból 20x20 cm-es négyzetet vágunk, majd egy kb. pingponglabda nagyságú, összenyomott vattacsomót helyezünk alulról a közepéhez. Erre simítjuk rá a papírt, így beborítva a leendő fejet. Ezután a nyakrészt fonállal többször áttekerve összehúzzuk s megkötjük.

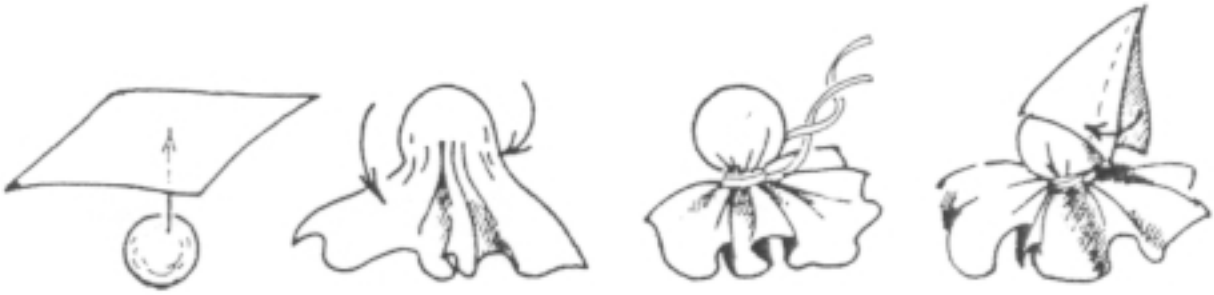

A sapkát a fejbőségnél kicsit nagyobb kerületű, 10 cm magasságú körcikk alkotja, melyet körben a fejre, széleit pedig hátul egymásra ragasztjuk. Ezután egy kb. 25 cm hosszú, 2-3 cm széles fehér papírcsíkot vágunk – úgy, hogy a papír rostjai hosszirányban fussanak –, és összepödörjük. Ezt a sapka peremére illesztjük, s hátul megkötjük. (Ha nem elég széles, két sorban is rakhatjuk.)

Ugyanilyen sodrott papírcsíkkal takarjuk el a sapka csúcsát, melyre előzőleg rákötöttük az akasztózsinórt.
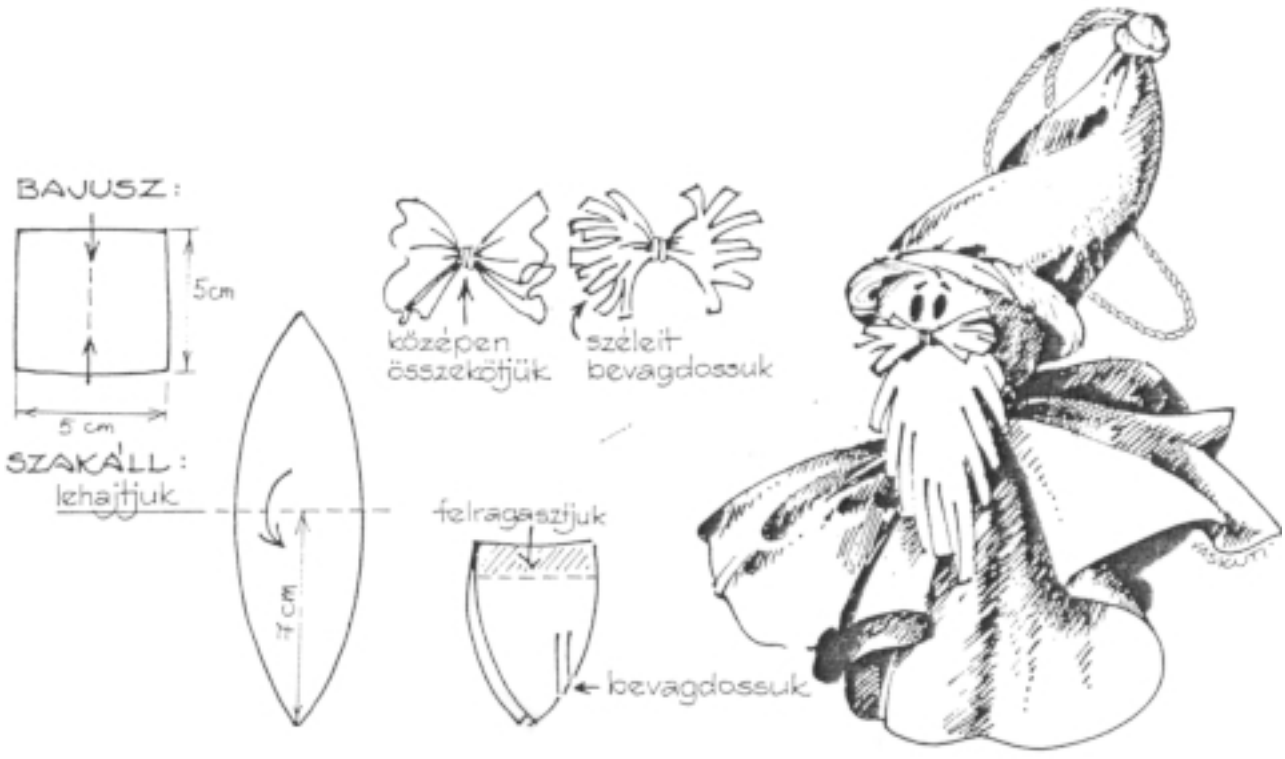
Most már csak az arc kialakítása van hátra.